

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Bakalářská práce

Politická geografie Číny - centrum vs. periferie

Alexandr Gabriel Romancov

Plzeň 2024

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Bakalářská práce

Politická geografie Číny – centrum vs. periferie

Alexandr Gabriel Romancov

Vedoucí práce:

PhDr. David Šanc Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2024

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2024

.....

Poděkování

Předně děkuji svému vedoucímu práce, PhDr. Davidu Šancovi Ph.D., za četné konzultace ohledně práce, díky kterým mi pomohl si ujasnit primárně teoretické cíle práce a její celkové směřování a dále za stylistické kontroly textu, což mi pomohlo dosáhnout co možná nejlepších formulací.

Velmi děkuji za konzultaci Mgr. Lence Strnadové Ph.D., která mi poskytla velmi cenný teoretický text politologa Steina Rokkana, jež přispěl k tomu, abych si rozšířil obzory o teorii práce a také potvrdil, že Rokkan ve svých úvahách přemýšlel nad rozšířením své teorie mimo evropský prostor, což mi dalo naději, že je možné práci napsat tak, jak jsem zamýšlel.

Dále chci poděkovat všem svým přátelům, kteří mi vyjadřovali slova podpory, abych práci dokončil. Velmi si vážím Vašeho zájmu, povzbuzení vždy pomůže a doufám, že Vám to někdy budu moci oplatit.

Nakonec se obracím ke svým nejbližším, jmenovitě ke své babičce, Libuši Krejné, která si dala tu práci a provedla finální gramatickou revizi textu, za což jsem jí velmi vděčný. Nakonec se obracím ke svým rodičům, matce Evě a otci Michaelovi. Mami, tati, tahle práce by nevznikla, kdybyste ze mě neudělali člověka, kterým jsem dnes. Vždy jsem se na Vás mohl spolehnout a za to Vám děkuju.

Obsah

Úvod	1
1. Teorie práce: Stein Rokkan a vztah centra a periferie	3
1.1 Konceptuální mapa Evropy	4
2. Metodologie práce	6
3. Historicko-geografický kontext Číny	7
3.1 Systém státní správy imperiální Číny	12
3.2 Národnostní otázka a separace Vnitřní Asie	14
4. Vznik Čínské lidové republiky	15
5. Znovuzískání Vnitřní Asie a vznik Autonomních oblastí (AO)	17
5.1 Vnitřní Mongolsko	18
5.2 Sin-ťiang	19
5.3 Tibet	20
5.4 Ning-sia	21
5.5 Kuang-si	22
5.6 Přístup ČLR k minoritním etnikům	23
6. Teng Siao-pchingovy reformy strany a státu	24
6.1 Hongkong a Macao	26
7. ČLR po Teng Siao-pchingovi	28
7.1 HDP provincií a AO	28
7.2 Infrastruktura	29
7.3 Populace a migrace	29
7.4 Si Ťin-pchingův vliv na současnou ČLR	31

Závěr	33
Seznam literatury	36
Resumé	43
Přílohy	44

Úvod

Čínská lidová republika a asijsko-pacifický region je mým dlouhodobým zájmem při studiu mezinárodních vztahů a bližší pohled do vnitrostátního dění pro mě bude velmi užitečný pro rozšíření mých znalostí a obzorů o daném státu.

V posledních dvaceti letech je všeobecně přijímaným paradigmatem jak ve veřejném, tak v akademickém prostoru velmocenský vzestup Číny. V souvislosti s tím jsou však upozadována témata ukazující na problémy, kterým současná Čína čelí. Například socioekonomické nerovnosti mezi městskými a venkovskými oblastmi, dlouhodobé efekty politiky jednoho dítěte, či vnitrostátní migrace pracovní síly.

Ve své práci bych se chtěl věnovat těm aspektům, které jsou odhalitelné prostřednictvím politicko-geografické analýzy, konkrétně pak díky přístupu centrum-periferie. Skrze tuto analýzu bych chtěl některým výše zmíněným tématům věnovat větší pozornost a případně představit nové paradigma, které v České republice není tak hojně reflektováno. Tato analýza je také vhodná pro představení pojmů, se kterými operuje čínská politická geografie, jako například: *Čung-kuo*, *Chua-sia*, vlastní Čína, Vnitřní Asie, atd.

Jednou z těchto tématik je právě vnitrostátní situace Číny, respektive její politicko-geografická analýza skrze teorii centra a periferie. Čína pro českého pozorovatele představuje jak geograficky, tak kulturně a historicky velmi vzdálený prostor a vzhledem k tomu, že politická geografie Číny je v českém akademickém prostředí méně probádanou tématikou, takže považuji za vhodné představit úvod do problematiky z hlediska teoretického přístupu vztahu centra a periferie.

Čínská historie i současná vnitropolitická situace nabízí širokou škálu příkladů, na kterých se dá demonstrovat vzájemný vztah centra a periferie, skrze něž bude vydefinováno, co lze v současné Číně považovat za centrum, a co naopak za periferii. Historicky se tento vztah vyvíjel a proto bude některým dějinným reáliím Číny věnována pozornost z důvodu uvedení čtenáře do historicko-geografického kontextu této země. Cílem této bakalářské práce tedy bude definovat, co je v Číně centrum a co je periferie a co je pro tento vztah charakteristické.

Ve své práci si pokládám tři následující výzkumné otázky: Co je v Číně centrum? Co je v Číně periferie? Jaká je v Číně dynamika ve vztahu mezi centrem a periferií?

Práce bude vycházet z přístupu centrum-periferie, který ve svých pracích vytvořil politolog Stein Rokkan. Z hlediska výzkumu bude klíčové postihnout dynamiku vývoje a proměny horizontálního (vzdálenost) a vertikálního (závislost a odlišnost) rozměru periferiality současné Číny.

Metodologie práce bude pojednávat o seznámení s Rokkanovým pojetím teorie vztahu centra a periferie, dále s teorií výstavby hranic. Následně bude nastíněn způsob modifikace Rokkanovy teorie na čínské prostředí, tedy operacionalizace a aplikace. Jelikož se Stein Rokkan ve svých pracích věnoval primárně západní Evropě, tak je - vzhledem k diametrálně odlišné geografii a kultuře Číny - třeba teorii adaptovat na čínské podmínky. Následovat bude analýza, která se zaměří na zodpovězení výše zmíněných výzkumných otázek.

Při zpracování analýzy mi velkou oporou bylo dílo historika Johna Kinga Fairbanka, který své celoživotní dílo sepsal do knihy *Dějiny Číny*. Mnoho poznatků jsem si odnesl z knihy profesora Vladimíra Baara o etnikách, které jsou nedílnou součástí této analýzy.

Při analýze současné Číny jsem také velmi hojně využil kolektivní monografii vedenou Kristinou Kironskou a Richardem Turcsyanyim, která skvěle uvádí čtenáře do kontextu staré, i současné Číny. Dále by vznik této práce samozřejmě nebyl možný bez řady akademických článků a internetových zdrojů.

Na závěr úvodu ještě připojuji metodologickou poznámku. Kvůli odlišnosti čínského jazyka budu používat jeden typ čínské transkripce do latinky, konkrétně českou transkripci profesora Oldřicha Švarného, a to z důvodu zachování konzistence textu. Budou zde však dvě výjimky. Při první budu používat mezinárodně uznávanou transkripci pchin-jin (pinyin) a bude se jednat o citaci čínských autorů z angličtiny (Lingea 2018: 18), a při druhé budu používat latinizovaná jména a názvy, jako například Konfucius, Čankajšek, nebo Peking. Protože je v současnosti pchin-jin majoritní transkripcí, tak budu pro převedení z pchin-jinu do české transkripce užívat internetový portál Čínsky.cz.

1. Teorie práce: Stein Rokkan a vztah centra a periferie

Rokkanův teoretický přístup vztahu centra a periferie se nabízí z toho důvodu, že se jedná o jeden z prvních a také průkopnických přístupů této teorie. Zároveň se také jedná o jediný teoretický přístup v rámci teorie vztahu centra a periferie, který lze využít pro konkrétní analýzu vztahu mezi centrem a periferií (Říchová 2000: 277-278).

Je nezbytné vymezit pojmy, se kterými Stein Rokkan ve své analýze operoval. Začnu u pojmů, které se týkají centra, respektive jak Rokkan centrum definoval. Definice tohoto pojmu, jakožto privilegovaného místa, mu připadala příliš vágní a proto si položil několik konkrétnějších otázek, díky kterým konkretizoval tři typy center, kterými jsou: vojensko-administrativní centra, ekonomická centra a kulturní centra (Flora, Kuhnle a Urwin 1999: 110; Říchová 2000: 279).

Jak tyto tři typy center lokalizovat? Vojensko-administrativní centra je možné identifikovat prostřednictvím institucí, jako jsou ministerstva, zákonodárna shromáždění, soudy, atd. Ekonomická je třeba hledat skrze sídla velkých firem, průmyslových komplexů, bank, atd. a kulturní centra je možné najít lokací církevních staveb, univerzit a jiných kulturních institucí (Flora, Kuhnle a Urwin 1999: 111).

Rokkan rozlišuje tzv. monocentrickou a polycentrickou strukturu státu, respektive společnosti. Monocentrická struktura se vyznačuje tím, že příslušníci vládnoucích elit si jsou prostorově blízcí, zatímco polycentrická struktura znamená, že elity v jednotlivých centrech jsou od sebe geograficky vzdálené a konkrétní centra se liší (Flora, Kuhnle a Urwin 1999: 111; Říchová 2000: 279).

Sám Rokkan však říká, že toto není jediný způsob rozlišení center. Lze je identifikovat tím, že hledáme místa, kde se koncentruje určitá aktivita, např. služby. V souvislosti s tím Rokkan vnímá jako stěžejní faktor úroveň komunikačních vazeb, čímž dochází k závěru, že centrum nikdy jednostranně nekontroluje celý prostor, který spravuje. Je závislé na teritoriích, která souhrnně označuje jako regiony. Rokkan takto regiony definuje jako podřízená centra, která jsou závislá na hlavním centru a naopak. Dohromady tak tvoří státní hierarchický systém (Flora, Kuhnle a Urwin 1999: 111-112; Říchová 2000: 280).

Ve vztahu k pojmu závislost je třeba se přesunout ke druhému stěžejnímu pojmu, se kterým budu operovat, a tím je periferie. Formální definice tento pojem vymezuje jako prostorovou jednotku podřízenou autoritě centra, která mu standartně bývá geograficky vzdálená. Dále je to region většinou vojensky podmaněný centrem se slabou ekonomickou základnou a marginální a fragmentovanou kulturou. Rokkan se přiklání k širšímu pojetí periferie, které nezahrnuje pouze její výše zmíněný horizontální rozměr, ale i vertikální rozměr. Vertikální periferiálnost zahrnuje samotného člověka, respektive soubor jedinců, kteří mají pouze marginální vliv na rozhodování jedinců (elit) v centru. (Flora, Kuhnle a Urwin 1999: 113-114).

Charakteristiky, kterými Rokkan odlišuje periferie od center jsou vzdálenost, odlišnost a závislost. Vzdálenost neumožňuje periférii tak dobře komunikovat s centrem. Odlišnost se vztahuje primárně k odlišnosti kulturní, tedy lze ji chápat jako jinou identitu. Závislost znamená, že periferie musí na centrum reagovat alespoň v jedné z těchto tří kategorií: politický rozhodovací proces, kulturní standardizace a ekonomický rozvoj. Tyto tři charakteristiky tak mohou populaci periferie dostat do situace, ve které se stává marginální. Mají jistou míru vlastní identity, která je ale ohrožována centrem (Flora, Kuhnle a Urwin 1999: 115).

Vzhledem k tomu, že existují jednotlivá vojensko-administrativní, ekonomická a kulturní centra, se Flora, Kuhnle a Urwin domnívají, že i periferie lze rozčlenit do jednotlivých politických, ekonomických a kulturních kategorií (1999: 116). Při hledání charakteristických rysů periferie je tedy třeba se zabývat otázkou, jestli je jedním z těchto rysů v rámci vztahu centra a periferie zaostalost. Rokkanova analýza tak zahrnuje existenci tzv. asymetrického vztahu mezi centrem a periferií, který nevylučuje možnost existence asymetrické periferie, jejíž ekonomická a kulturní vyspělost může být na vysoké úrovni, navzdory politické závislosti na centru (Říchová 2000: 281-282).

Kromě základních konceptů centra a periferie Rokkan samozřejmě pracoval i s dalšími koncepty, které se k těmto dvěma pojmům vztahují. Jedním z nich je například formace státu, respektive variace formací, které se u jednotlivých evropských států dají pozorovat a vydefinovat. Na základě toho vytvořil síť primárních proměnných a vazebných proměnných pro Evropu (1975: 568-569).

Kromě této sítě existuje další související teoretický model, respektive schéma (obr č.1), které Rokkan ve své práci vytvořil a stojí za povšimnutí. Jedná se o takzvané schéma čtyř fází. Toto schéma nabízí popis čtyř časových fází, během nichž probíhá formace státu.

I. fáze schématu popisuje proces state-building, který se v západoevropském prostředí odehrál od vrcholného středověku po Velkou francouzskou revoluci. Rokkan to označuje za období, které se typicky vyznačuje penetrací centra do ovládaného teritoria a sjednocováním elit na politické, ekonomické a kulturní úrovni.

II. fáze modelu identifikuje proces začleňování větší masy do státního systému. Tím se myslí vznik institucí, jako branecká armáda, či systém povinné školní docházky, atd. Tyto instituce napomáhají širší populaci se s politickým systémem státu identifikovat.

III. fáze poté masy začleňuje do aktivní participace, vznikají reprezentativní orgány a politické strany.

IV. fáze modelu nakonec sleduje vznik administrativního aparátu, který expanduje napříč teritoriem státu (Rokkan 1975: 570-572).

Rokkan zdůrazňuje, že toto schéma je z hlediska časové posloupnosti nejlépe pozorovatelné právě na starších západoevropských státech. Dále uznává jistou obtížnost I. fáze schématu, u kterého si pokládá otázku, jestli lze přesně určit, kdy státní moc teritoriálně sjednotila politické, ekonomické a kulturní elity. Za největší potíž pak považuje aplikovatelnost schématu na většinu politických systémů zemí východní Evropy, Jižní Ameriky, Asie a Afriky, které - na rozdíl od západní Evropy - čelily kumulaci procesu nation-building ve velmi krátkém časovém úseku, většinou v důsledku dekolonizace evropských impérií (Rokkan 1975: 572-574).

1.1 Konceptuální mapa Evropy

Rokkanova koncentrace na prostor západní Evropy v jeho práci vyvrcholila v takzvanou konceptuální mapu Evropy, která měla za úkol zdůvodnit vnitřní diferencovaný vývoj jednotlivých evropských států, a to skrze rozčlenění teritoria Evropy na oblasti, které měly odlišnou dynamiku vývoje (Říchová 2000: 282). Bylo by příliš náročné a někdy i bezpředmětné do této práce zanést celou historizující konceptuální mapu, nicméně jsou zde určité jednotlivé koncepty, které stojí za zmínku.

Rokkan stanovil tři roviny vztahů, které jsou pro diferenciaci klíčové. Mezi ty patří (1) ekonomický vývoj, do kterého zahrnuje postavení a strukturu měst, dále (2) geopolitické

postavení teritoria a závěrem je to (3) kulturní vývoj vázaný na vliv reformace. Rokkan v reformaci spatřoval rozpad suprateritoriality, neboli neomezené nadvlády římské církve nad prostorem západní Evropy a vznik protestantských církví, které převzaly agendu nation-building (Rokkan 1975: 581; Říchová 2000: 283).

Dále definoval dvě osy, které se protínají napříč Evropou, jde o Osu Sever-Jih a Osu Západ-Východ. Osa Sever-Jih byla určena pro vymezení odlišných podmínek národotvorného procesu („center-culture“), zatímco Osa Západ-Východ pro stanovení podmínek státotvorného procesu („center-economy“) (Rokkan 1975: 576; Říchová 2000: 283).

Při svém výzkumu Rokkan také definoval čtyři dimenze teritoriální kontroly, jimiž jsou (1) geopolitická vzdálenost na sever od Říma, (2) geopolitická vzdálenost na západ a východ od centrálního pásma obchodních měst od severní Itálie po Hanzovní ligu, dále (3) koncentrace vlastnictví půdy a s tím související závislost, či nezávislost rolnictva a na závěr (4) etnický a lingvistický základ pro prvotní pokusy o budování centra. Dochází tak k závěru, že dějiny Evropy paradoxně zaznamenaly formaci center na periferii sítě ekonomicky silných nezávislých měst (Rokkan 1975: 575-576).

2. Metodologie práce: Aplikace Rokkanovy teorie na podmínky Číny

Výše jsem nastínil teoretický rámec, se kterým budu ve své práci operovat. Koncept vztahu centra a periferie je pro moji práci klíčový. Skrze výše vymezené pojmy vztahující se ke konceptu centra a periferie budu definovat, co lze v Číně považovat za centrum a co za periferii, jak již zmiňuji ve výzkumných otázkách.

Zaměřím se na všechny výše zmíněné aspekty vztahu centra a periferie, tedy budu hledat vojensko-administrativní, ekonomická a kulturní centra, na základě jejichž lokalizace zjistím, zdali se jedná o monocentrickou, či polycentrickou strukturu státu. Budu také moci identifikovat centra skrze koncentraci služeb, či jiných aktivit.

Při identifikaci periferií zahrnu horizontální i vertikální rozměr periferiality, dále pak tři charakteristiky periferií: vzdálenost, odlišnost a závislost. Pokusím se také zahrnout rozčlenění jednotlivých vojensko-administrativních, ekonomických a kulturních periferií, tedy i asymetrické periferie.

Jako na první pohled zarážející může působit, proč jsem se do teorie práce rozhodl zahrnout i Rokkanovu konceptuální mapu Evropy. Tato bakalářská práce rozhodně nemá za cíl vytvořit něco jako konceptuální mapu Číny. Jednalo by se o příliš náročný cíl na rozsah takové práce.

Učinil jsem tak z toho důvodu, že se domnívám, že určité pojmy zahrnuté v konceptuální mapě Evropy jsou potenciálně zajímavé a využitelné i pro Čínu a je zde možnost provést modifikaci těchto pojmů na čínské prostředí. Jde o následující pojmy: suprateritorialita, Osa Západ-Východ, Osa Sever-Jih a čtyři dimenze teritoriální kontroly. Věřím, že rozloha, zalidněnost a tím pádem kulturní rozmanitost Číny dělá takový přístup možný, koneckonců první evropští cestovatelé přesně kvůli těmto charakteristikám k evropskému kontinentu přirovnávali (Fairbank 1998: 17).

Snad mi v tomto může být oporou sám Stein Rokkan, který se ve své práci velmi okrajově, ale přesto, Číně věnoval. Představil možnost využití a zjednodušení sítě primárních proměnných na jiné světové regiony a do tohoto modelu zahrnul i Čínu. Spíše tím poukazoval na unikátnost západní Evropy při konstrukci takové sítě, nicméně všimá si takzvané „lákavé paralely“ ve východní Asii, u které se krátce zamýšlí nad tím, že Japonsko lze definovat jako přímořskou periferii, Čínu jako imperiální centrum a Koreu jako periferii vklíněnou mezi Čínu a Japonsko (1975: 591-596).

Nejen tedy, že Rokkan uvažoval o vytvoření sítě, která by zahrnovala i ostatní světové regiony a dal v této úvaze zajímavý prostor východní Asii. Lze také uvažovat o začlenění časového schématu čtyř pásem do této analýzy. Aplikovatelnost tohoto schématu na jiné státy označil za obtížnou kvůli krátkému časovému úseku, ve kterém měly - především v důsledku dekolonizace - čas na uskutečnění procesu nation-building.

Čína (podobně jako Japonsko) je však v tomto ohledu zajímavou výjimkou. Historie čínské státnosti je daleko starší, než rozmach evropského kolonialismu a vznik evropských impérií, a na rozdíl od jiných územních celků si Čínu evropská impéria nikdy plně nepodmanila. Jedinou potenciální překážkou se tak stávají poměrně četné režimní změny ve vládním systému Číny v průběhu první poloviny 20. století.

Metodologie práce má tedy jasně vymezit centra a periferie v Číně a poté ukázat způsoby, jakými modifikovat konkrétní pojmy Rokkanovy teorie z evropského prostředí na čínské.

3. Historicko-geografický kontext Číny

Než přejdu k samotné analýze vztahu mezi centrem a periferií Čínské lidové republiky, je nezbytné se zabývat samotnými čínskými dějinami. Předmětem této kapitoly samozřejmě není provést zdlouhavý historický exkurz, který by začínal od paleolitu, či snad od mýtického Žlutého císaře, pouze jde o představení historicko-geografického kontextu, který vymezil prostorové hranice současné Číny a také o některé nejdůležitější dějinné etapy, které Čínu formovaly a tím pádem jsou podstatné pro Rokkanův přístup vztahu centra a periferie.

Paleontologové a archeologové se dlouho zabývali otázkou, kde přesně se nalézá region, který je možné označit za kolébkou čínské civilizace. Dlouhodobě přijímaný předpoklad byl, že čínská civilizace vznikla na území Nížiny dolní *Jang-c'-ťiang* (také známé jako Velké čínské nížiny) (Liščák: 2008: 24) (mapa č.1). Nové výzkumy však dokázaly, že to nebylo na jihu Číny, ale severněji, v Údolí *Chuang-che* (Žlutá řeka) (National Geographic 2023) (mapa č.1).

Byť není žádným překvapením, že čínská civilizace (ostatně jako i jiné) vznikla u velkého vodního toku, stojí za povšimnutí, že ať už reálný, či domnělý vznik čínské kultury, je spojen se dvěma největšími vodními toky Číny, s *Chuang-che* a *Jang-c'-ťiang* (Dlouhá řeka). Vodní toky velkých řek jsou pro vývoj Číny stěžejní a v této práci jim ještě bude věnován prostor.

Debata o lokaci vzniku čínské civilizace v okolí *Chuang-che* a *Jang-c'-ťiang* nabízí další zajímavý politicko-geografický postřeh, kterého si všiml historik John King Fairbank. Ukazuje na kontrast mezi severem a jihem Číny. Severočínská rovina (mapa č.2) je suchou oblastí, zatímco jih Číny se nachází v prostoru, který je ideální pro srážky letních monzunů (mapa č.3). Je tedy mnohem úrodnější. Na severu je možné pěstovat obilniny, jako pšenice, či proso, zatímco jih je úrodný na pěstování rýže, která byla mnohem náročnější na zpracování. V důsledku toho žila historicky většina obyvatelstva na jih od Severočínské roviny. Jih Číny poskytoval lepší potravinové zabezpečení a díky pracnému obdělávání rýžových polí také práci, v současnosti ale většina populace žije v přímořských regionech od Pekingu po delty *Chuang-che* a *Jang-c'* (Fairbank 1998: 11-17) (mapa č.4, 5, 6).

Fairbank ukázal na další aspekt politické geografie Číny, kterým je takzvaná Vnitřní Asie a vlastní Čína (mapa č.7). Vnitřní Asie (z čínské perspektivy) označuje náhorní planiny, stepi a polopouště, které sousedí s vlastní Čínou. Jde o pásmo, které se táhne od severu z Mandžuska přes Mongolsko, Turkestán až do Tibetu. Kontrast mezi Vnitřní Asií a vlastní Čínou vycházel z rozdílného způsobu života, který vedly z většiny kočovné kmeny a který vedli Číňané. Národy Vnitřní Asie byly nepočetné a obývaly velký neúrodný prostor, který je nutil k migraci, zatímco Číňané byli početní již od starověku a obývali prostor, který se velikostí sice dá srovnat s planinami Vnitřní Asie, ovšem byl mnohem úrodnější. Úrodná půda vedla Číňany k usedlému způsobu života a její rozloha umožnila rychlý populační růst. Z toho později vznikl čínský „kulturalismus“, který považuje okolní národy za barbary a svoji nadřazenost odvozuje ze způsobu života, který je od kočovných národů odlišný (Fairbank 1998: 32-33).

Číňané sami sebe vnímali jako geografický, ovšem i civilizační středobod, který se odvíjel od výše zmíněného způsobu života. S tímto chápáním sebe sama je spojen termín *Chua-sia*, který odkazuje k Číňanům a také k „centrální pláni“. Údajně se Chanové, majoritní čínské etnikum, v dřívějších dobách nazývali Chua, a znak „sia“ znamená

v čínštině velký. Číňané tedy sami sebe chápali jako velké, respektive kulturně nadřazené, neboť praktikovali složité rituály, které okolní kultury neznaly (Chinese thought nedatováno).

S termínem *Chua-sia* souvisí další podstatný termín, kterým je Říše středu, neboli *Čung-kuo* (Kaplan 2022: 193). Pojem *Čung-kuo* je pro historické chápání konceptu centra a periferie v Číně neopomenutelný. Je ovšem třeba dodat, že tento termín pro označení Číny, jakožto suverénního státu, se začal používat až během vlády poslední císařské dynastie Čching (1644-1912). Do vlády Čchingů platila výše zmíněná interpretace pojmu, která odkazovala k „centrální pláni“, či „kolébce“ čínské civilizace, kterou je prostor mezi *Chuang-che* a *Jang-c'* (Šebok 2024: 16).

Jak přesně ale definovat hranice prostoru vlastní Číny? Vydefinovat prostor Vnitřní Asie je poměrně jednoduché, ovšem geografický prostor vlastní Číny na první pohled tak jednoznačný není. Mnoho čínských dynastií nemělo zcela totožnou územní rozlohu, je tedy podstatné zmínit, že jako území vlastní Číny podle sinologa Vladimíra Liščáka definujeme rozlohu první dynastie Čchin (221-207 př. n. l.) (2008: 58) (mapa č.8).

Osa sever-jih a vztah mezi Vnitřní Asií a vlastní Čínou se nevztahuje výlučně ke způsobu života, který byl vázán ke vztahu k půdě a možnostem jejího obdělávání. V geopolitických proměnách napříč dějinami Číny se tato osa projevila jako zásadní a vztah mezi Vnitřní Asií a vlastní Čínou jako formativní pro politické uspořádání čínského státu. Uvedu zde několik příkladů, jimiž budu demonstrovat dynamiku těchto vztahů.

Podle mého názoru může být jedním z dobrých příkladů rozpad dynastie Tchang (618-907), po které nastalo období pěti severních dynastií a deseti jižních království (Fairbank 1998: 105). Toto období bylo ukončeno roku 960, ve kterém se Čína opět sjednocuje pod vládou dynastie Sung (960-1279). Samotnou dynastii Sung však dělíme na období Severní Sung a Jižní Sung. Číníme tak z toho důvodu, že Severní Sung podlehla invazi kmene Džurčenů, kteří dobyli sever Číny a tehdejší hlavní město Kchaj-feng, založili vlastní dynastii Ťin a Sungové se tak museli stáhnout na jih země (Fairbank 1998: 109).

Jižní Sungové následně navázali vztahy s Mongoly, s jejichž pomocí chtěli oslabit Ťiny (Fairbank 1998: 132), což se jim stalo osudným a Mongolové pod vedením Čingischána nakonec pohltili jak dynastii Ťin, tak Jižní Sung. Ťinové vytvořili v politicko-geografickém kontextu Číny precedens, kterým bylo určení Pekingů jako hlavního města říše (Fairbank 1998: 139). Peking (Mongolové nazývali město Chánbalyk, tedy chánovo město) si jako hlavní město vybral i Kublajchán, který přijal titul císaře čínského a tak se stal zakladatelem dynastie Jüan (1271-1368) (Fairbank 1998: 141).

Po vypuzení Mongolů z Číny a založení dynastie Ming (1368-1644) se první císař dynastie Ming, Chung-wu, rozhodl založit hlavní město v Nankingu (Fairbank 1998: 151), který je položen výrazně jižněji, než Peking. Stojí za zmínku, že později byl Nanking hlavním městem i Čínské republiky. Nicméně již Mingové museli hlavní město opět přesunout do Pekingů a to z důvodu občanské války na jihu, tedy sever posloužil jako útočiště a zároveň z důvodu opětovného odrážení mongolských vpádů. Stát se tak musel opět soustředit na hrozbu z Vnitřní Asie (Fairbank 1998: 155-156). Zde se tak opět projevuje kontrast mezi severem a jihem.

Je to právě během vlády dynastie Ming, kdy plně začala a byla dokončena výstavba Velké zdi. Již první císař, Čchin Š' chuang-ti, měl ambici výstavbu Velké zdi uskutečnit. Čchinové, i řada jiných, ať už čínských, či vnitroasijských dynastií, se pokusily tento cíl v průběhu staletí uskutečnit, byli to ovšem až Mingové, kteří dokázali zmobilizovat

dostatek finančních a materiálních zdrojů, aby výstavbu Velké zdi uskutečnili v plném rozsahu (Turnbull 2007: 9-15).

Mingové v 17. století ovšem podléhají dalšímu vpádu kmene Vnitřní Asie, tentokrát Mandžům, kteří zakládají dynastii Čching (1636-1911). Nejednalo se však o proces jednoduchý, Mandžové roku 1644 dobyli Peking, poté ale museli dále potlačovat jižní vzbouřence (Fairbank 1998: 169-172).

Čchingům se v jejich výbojích podařilo něco, co žádné jiné dynastii a to podmanit a efektivně ovládnout Vnitřní Asii (mapa č.9). Mandžuská správa armády byla efektivní a Čchingové ve svém stylu vládnutí projevovali značnou míru flexibility, ve které byli schopni využívat tamních náboženství (islám, lamaistický buddhismus) a také rozbitím původních kmenových uspořádání, která nahrazovali kmenovými svazy, kterými narušovali původní mocenskou strukturu (Fairbank 1998: 177-182).

Toto Fairbankovo tvrzení o efektivní vládě nad Vnitřní Asií by se ovšem dalo zpochybnit, respektive lze ukázat, že vláda nad některými oblastmi Vnitřní Asie nebyla kontinuální a jindy zase tak přímá. Jiní autoři, kteří se zabývají touto problematikou tvrdí, že například Sin-ťiang se stal geopolitickým ohniskem, neboť o tuto oblast jevila zájem Osmanská říše a Ruské impérium, kteří dělali mnoho kroků pro to, aby nezůstal v čínské sféře vlivu a až v 2. polovině 19. století Čchingové toto území definitivně na Rusech získali (Baar 2002: 160).

Na příkladu Tibetu se dá ukázat, že kontrola dynastie Čching nad tímto územím nemusela být tak přímá, jak se někteří domnívají. Budu zde citovat tibetanistu Matthewa Kapsteina: *„Občas se diskutuje o skutečném rozsahu kontroly dynastie Čching nad Tibetem a přilehlým tibetským obyvatelstvem v 19. století. Na jedné straně stojí ti, kteří tvrdí, že Tibet byl za mandžuské vlády plně a pevně součástí Číny, zatímco na opačné straně někteří tvrdí, že až na malý počet násilných zásahů neměli pozdější Čchingové mezi Tibeťany prakticky žádnou skutečnou moc, ať už si nominálně přisvojovali jakoukoli pravomoc. Zdá se, že pravda leží někde mezi těmito extrémly.“* (Bělka 2024: 160).

Prozatím jsme se zabývali geografii pevniny a vztahu mezi vnitrozemskými vnějšími aktéry a vnitřním aktérem, je ovšem na místě se také poohlédnout na geografii moří a také na čínská vodstva, neboť i to je pro pochopení historického kontextu Číny zásadní. Významnou zásluhu na mapování této dimenze politické geografie Číny má antropolog George William Skinner, jehož práce vydefinovala takzvaný systém makroregionů Číny (mapa č.10).

Skinner si při svém bádání všiml významu říčních toků na čínské dějiny, neboť se jednalo o splavné řeky, vhodné pro lodní dopravu. Jako názorný příklad uvedl ekonomický rozkvět města Kchaj-feng, které díky přístupu k systému Velkého kanálu, zaznamenalo rapidní ekonomický i populační růst během vlády dynastie Severní Sung, jejíž bylo i hlavním městem (Skinner 1985: 271).

Systém Velkého kanálu (mapa č.11) byla síť člověkem budovaných kanálů, které propojovaly toky *Chuang-che* a *Jang-c'* a díky tomu i severní centrum s východními a jižními velkými městy a také zemědělskými oblastmi (Rodrigue 2024). Toto propojení je názornou ukázkou vztahu mezi centrem a periferií. Ze zemědělských oblastí se skrze kanál do Kchaj-fengu dovážely obilniny, dřevo pro stavbu domů, či dřevěné uhlí, což přispělo masivnímu populačnímu i ekonomickému růstu (Skinner 1985: 272).

Skinner ovšem upozornil i na to, že ekonomický cyklus Kchaj-fengu byl spíše regionální záležitostí, než celoříšským fenoménem a stejně jako zaznamenal růst během dynastie Severní Sung, tak v pozdějších dobách takovou míru růstu zaznamenal i Peking, jakožto nové hlavní město (Skinner 1985: 274). Skinner k tomuto uvedl: „*Ekonomické makrocikly jsou systémovou vlastností makroregionálních ekonomik - ne provincií a ne čínského impéria jako takového - a proto se jejich obrysy stanou zřetelnějšími, pokud se za jednotky analýzy považují regionální ekonomiky.*“ (Skinner 1985: 275).

Skinner svojí analýzou ekonomických cyklů Kchaj-fengu a Pekingu ukázal na důležitost makroregionu Severní Číny a dále ve své analýze věnoval značnou pozornost makroregionu Jihovýchodního pobřeží (tedy další názorná ukázka geografického významu severu a jihu v dějinách Číny). Než ovšem budeme věnovat pozornost makroregionu Jihovýchodního pobřeží, tak je třeba se zabývat tím, jaké jsou charakteristiky a struktura, které Skinner určil pro čínské makroregiony.

Lokace makroregionu se zakládá na faktu, že se utvářely v povodí řek¹, které byly součástí nížin. V centru těchto makroregionů se koncentrují zdroje na úkor periferie. Centra měla také značnou výhodu oproti periferiím díky kvalitnějšímu přístupu ke komunikacím a to nejenom říčním, jak bylo zmíněno výše, ale i díky síti říšských silnic. Transportační systém byl navíc díky své hustotě v centru lépe uzpůsobený pro ekonomické aktivity, na rozdíl od periferie (Skinner 1985: 271, 280). Skinner nakonec zdůrazňuje, že makroregiony jsou komplexní systémy, které jsou „*vnitřně diferencované, vzájemně závislé a integrované, i když na vzdálené periferii mnohem volněji než ve vnitřním jádru*“ (Skinner 1985: 281).

Dále Skinner vysvětlil, čím mohl být makroregionální ekonomický cyklus podpořen a čím naopak zastaven. Pozitivní faktory, které ekonomický cyklus mohly podpořit, byly tři a mezi ně se řadila vojenská síla státu, míra administrativní efektivity a fiskální síla a stabilita státu. Pokud tyto tři mocenské složky byly řádně funkční, nebyl důvod mít přílišné obavy z problémů, jako hladomory, povodně, nebo vpádů kmenů z Vnitřní Asie. Pokud ovšem tyto složky císařské moci nebyly funkční, tak to mohlo mít o to negativnější vliv na řešení těchto problémů. Poté zde ale byly faktory, které ani sebedokonalejší státní správa nemohla nijak efektivně řešit, jako různé epidemie nemocí, které se ovšem většinou držely v rámci jednoho, či dvou z daných makroregionů (Skinner 1985: 281-284). Dále se ale také jednalo o změny klimatu, za zmínku stojí „malá doba ledová Ludvíka XIV.“, kterou klimatologové běžně datují mezi lety 1645-1715 a čínské studie odhadují jedno z nejchladnějších období v dějinách Číny právě v 17. století (Skinner 1985: 285).

Vraťme se ale nyní k makroregionu Jihovýchodního pobřeží, neboť historie tohoto regionu je významná pro přímořskou geografii, která v dějinách Číny – navzdory čínské izolaci – začne hrát mnohem významnější roli. Moře a oceány zásadně přispěly k tomu, aby se v Číně udály dosud ty nejturbulentnější změny v politických dějinách nejen Číny, ale celého panregionu Východní Asie.

Skinner přikládal význam makroregionu Jihovýchodního pobřeží právě díky přímořskému obchodu a s tím spojeným loďařstvím, na kterém tento makroregion výrazně zbohatl. Na příkladu města Čchüan-čou uvedl, jak se z tohoto přístavu díky otevřenosti vůči mezistátnímu přímořskému obchodu a zároveň zahraničnímu obchodu stalo nejbohatším přístavním městem celé Číny. Tento makroregionální cyklus se ovšem

¹ S výjimkou jižního makroregionu Jün-kuej, jak sám Skinner upozornil (Skinner 1985: 280).

přiblížil svému konci ve 14. století, během kterého se stalo zřejmé, že přílišná závislost ekonomiky na zahraničním obchodu se stává slabinou, proto dynastie Ming námořní obchod zakázala nejdříve se zahraničím a v 15. století nakonec i mezistátní přímořský obchod (Skinner 1985: 275-276).

Jihovýchodní pobřeží však zaznamenalo další makroregionální ekonomický cyklus díky příchodu Evropanů v 16. století. Portugalci objevili cestu do Japonska a Španělé zakládali kolonii na Filipínách. Tak vznikl jakýsi trojúhelníkový obchod mezi Portugalci, Japonci a Číňany a ve vztahu ke Španělům Číňané působili jako prostředníci mezi domorodým filipínským obyvatelstvem a evropskými kolonizátory. Vláda přímořské provincie Fu-ťien si této obchodní výměny čím dál více všimla a žádala císařský dvůr o legalizaci zahraničního obchodu. Ten nakonec od své protiobchodní politiky odstoupil a námořní obchod znovu umožnil. Tento druhý makroregionální ekonomický cyklus se ke svému konci blížil během přechodu od dynastie Ming k dynastii Čching. Čchingové se mnohem více zaměřovali na konsolidaci sil a efektivní správu pevniny, než na zámořské záležitosti (Skinner 1985: 278).

Skinner nám takto zanechal velmi důležitý výzkum pro analýzu vztahu mezi centrem a periferií v Číně. Bude zajímavé se v následující analýze zabývat jeho mapou čínských makroregionů a její aplikovatelností na podmínky centra a periferie v současné Číně. Ukázal také na další dimenzi politické geografie Číny, kterou jsem se prozatím nezabýval a tou je státní správa. Než však budu věnovat pozornost tomuto fenoménu, je třeba dokončit aspekty přímořské geografie Číny.

Dynastie Ming a Čching se co nejvíce snažily omezovat vnitrostátní i zahraniční námořní obchod, neboť konfuciánské úřednictvo (více v kapitole 3.1) nemohlo tento obchod dostatečně dobře kontrolovat. Tak byl během dynastie Čching opuštěn nejen kontakt s přímořským okolním světem, ale byl opuštěn i systém Velkého kanálu (Kennedy 1996: 26-27). Navzdory tomu však čchingský stát musel stále více reagovat na sílící vnější aktéry, kterým byly evropské, respektive západní velmoci, ke kterým se v 2. polovině 19. století připojilo i industrializované Japonské impérium. Období mezi lety 1839-1911, od vypuknutí první Opiové války mezi Říší Čching a Britským impériem, až do rozpadu císařského systému, je historiky dobře zmapováno a nebude mu věnována zásadní pozornost. Pro tuto analýzu je zajímavější se krátce podívat na systém smluvních zahraničních přístavů, které existovaly na území Číny.

Po první Opiové válce byl roku 1842 císař nucen podepsat nankingskou smlouvu, ve které Čína Britům oficiálně ponechala Hongkong a otevřela Británii dalších pět přístavů. Čína se, ze strachu z vazalství vůči Británii, rozhodla stejný status udělit i Spojeným státům americkým a Francii (Lacroix 2020). Jednalo se o nerovné smlouvy, jak je sami Číňané nazývají a západním mocnostem se podařilo tento právní mechanismus velmi dobře strukturalizovat. Západní konzulové dokázali Čínu dostat do takového postavení, ve kterém se z původních pěti přístavů nakonec otevřelo celkem přes dalších osmdesát (Fairbank 1998: 233) (mapa č.12). Dodám, že mezi státy, které měly vyšší sféru vlivu v Číně s výjimkou výše zmíněných, bylo také Ruské a Německé impérium.

Mnoho z těchto přístavů (např. Šanghaj) bylo odděleno deltami vodních toků od pevniny, jednalo se tedy o západní enklávy v Číně. Nejspíš největší výdobytek cizích velmocí na Číně byl, že tyto enklávy požívaly exteritorialitu, tedy cizinci se nezodpovídali čínskému, ale svému právnímu systému. Exteritorialita skončila v roce 1943, kdy se jí vzdali Britové a Američané, čímž také končí samotné „smluvní století“ (Fairbank 1998: 233-236).

Závěrem je podstatné zmínit termín dynastický cyklus. Od starověku až do počátku 20. století byla v Číně kontinuálně dominantní instituce císařství a v této instituci se vystřídala řada dynastií, jak vyplývá z výše zmíněného. Navzdory mocenským změnám napříč staletími, kdy se k moci dostávali i vládci cizího původu, se však instituce císařství nijak výrazně nezměnila. Díky konfuciánskému úřednickému státnímu aparátu si instituce císařství udržela svoji formu. Byli to právě úředníci, kteří mohli mít zásadní podíl na opakování se dynastického cyklu, neboť každá dynastie byla ideologicky závislá na morální prestiži, od které se odvíjel mandát nebes², který dynastie mohla ztratit, pokud si její císaři ve vládě nad zemí nepočínali efektivně. Úředníci tedy mohli usoudit, že dynastie není dostatečně morálně způsobilá pro vládu nad říší (Fairbank 1998: 56-57). Skinner ve své analýze hledal spojitost mezi makroekonomickými cykly a dynastickými cykly, tedy efektivita a výkonnost státní správy, ekonomiky, i efektivita vojenské síly státu byly faktory, které byly určující pro držení a ztrátu mandátu nebes (1985: 281-283).

3.1 Systém státní správy imperiální Číny

Z výše uvedeného je zřejmé, že než se budu moci zabývat Čínskou lidovou republikou, je třeba se ohlédnout za konfuciánskou státní správou imperiální Číny. Pro tuto analýzu má smysl zmínit existenci období Jara a podzimu (770-476 př. n. l.) a období Válčících států (475-221 př. n. l.) (Liščák 2008: 36-37). Vítězným státem mezi válčícími státy se stal stát Čchin, jehož panovník vytvořil titul prvního císaře (š' chuang-ti), čímž se stal Čchin Š'-chuang-ti. Rok 221 př. n. l. je zásadní, neboť Čína může začít být chápána jako jednotný koncept (Šebok 2024: 16), a přechod od regionálních států k císařství znamená konec feudalismu v Číně (Quigley 1923: 551). Fairbank ovšem varuje před nadužíváním termínu feudalismus v čínském kontextu. V Číně neměli poddaní nikdy tak silnou vazbu k půdě, jako ve středověké Evropě. Nevolník v kontextu Číny neexistoval, naopak čínští rolníci byli svobodní, pokud měli prostředky si půdu koupit (Fairbank 1998: 124).

V každém případě lze ale říct, že systém státní správy přešel od decentralizace k centralizaci, což je zásadní kvůli aplikaci konceptu suprateritoriality. Dynastie Čchin vytvořila byrokratický aparát, který sjednotil a standardizoval písmo, váhy, míry a měnu. Začala také výstavba systému císařských silnic a systému již výše zmíněného kanálu. Navzdory krátkému trvání dynastie Čchin byl systém státní správy skrze úřednictvo zachován, navázala na něj dynastie Chan (206 př. n. l.–220) (Fairbank 1998: 63-66).

Byrokratický aparát byl založen na ideji imperiálního konfuciánství. Jednalo se o kombinaci legalismu³ dynastie Čchin a původního konfucianismu založeného učencem Konfuciem. Legalismus byl ideologií vhodnou pro císařskou autoritu, zatímco konfucianismus byl kodexem úřednictva (Fairbank 1998: 75). Zde by se dala najít jistá paralela s katolickou církví v západní a střední Evropě, neboť konfuciánští učenci, stejně jako církev, byli nositelé vzdělanosti a jako měla církev monopol na vzdělání, tak úřednictvo mělo mocenský monopol na výkon státní správy. Císař byl na úřednickém aparátu závislý a úřednický aparát existoval díky císařské moci a autoritě (Fairbank 1986: 80).

Jak bylo výše zmíněno, forma feudalismu se vznikem silně institucionalizovaného císařství v Číně zanikla. Neznamena to ovšem, že zanikla aristokracie, jako taková.

² Úcta k císaři se odvíjela od tzv. kultu nebes. Císař vládl na zemi jako syn nebes a byl tak vládcem všeho pod nebesy. Dynastii tak náležel mandát nebes. Kult nebes tedy představuje jakési spojení moci světské a církevní v císařově osobě. Byl chápán jako bůh na zemi, podobně jako třeba faraon ve starověkém Egyptě.

³ Legalismus byl ideologií, která akcentovala bezmeznou oddanost císaři. Umožňovala tak císaři vládnout jako despota (Fairbank 1998: 75).

Jednalo se o dlouhodobý proces, ve kterém Čína musela přejít z aristokratického uspořádání k meritokratickému, který začal zhruba od roku 750, během vlády dynastie Tchang (Elman 1989: 379). Statuárně mezi elitními rodinami, neurozenými a spodinou neměl existovat rozdíl, prakticky se však tyto rozdíly projevovaly značně. Aristokratické rody splývaly s postavením jednotlivých členů v císařských vládách (Fairbank 1998: 101). Systém byl tak postaven na rodových výsadách, který Tchangové značně omezili tím, že hlavním kritériem společenského postavení se stal úřad a úřednická hodnost, nikoliv příslušnost k rodu (Fairbank 1998: 102-103).

Se vzestupem konfuciánského úřednictva se ruku v ruce rozšířil systém zkoušek. Pokud se měl jedinec stát úředníkem, musel prokázat schopnost a tím se mu dostalo vzdělání. Systém vznikl během dynastie Tchang, v masovém měřítku se začal uplatňovat ovšem až během dynastie Sung (Elman 1989: 380 ;Fairbank 1998: 113). Během vlády dynastie Sung tak vzniká systém státních škol⁴ a nová společenská vrstva s názvem džentry. Džentry (Fairbank upozorňuje, abychom džentry nevnímali v podobném kontextu, jako anglickou venkovskou šlechtu.) byli držitelé půdy a titulů, respektive lidé nearistokratického původu, kteří složili státní zkoušky (Elman 1989: 379; Fairbank 1998: 124).

Mezi džentry však existovaly značné rozdíly. Hovoříme o tzv. „nižší džentry“ a „vyšší džentry“. Zatímco nižší džentry představovaly početnou skupinu, která ovšem neměla zásadní význam, tak vyšší džentry představovaly nepočetnou skupinu, ale se zásadním podílem na moci (Fairbank 1998: 124).

Mapovat systém státní správy po celé dějiny Číny by bylo pro tuto práci příliš zdlouhavé a minulo by se s cílem, proto se pouze stručně poohlédnu za státní správou během vlády poslední dynastie Čching. Obecně platí pro dějiny imperiální, ale i republikánské (i dnešní ČLR) Číny, že de iure se jednalo o unitární systém vlády, ale de facto hrála centrální vláda v administrativě minimální roli. Systém státní správy během dynastie Čching byl členěný na centrální vládu, 18 provincií se značnou mírou autonomie a 4 velké závislosti (mapa č.9), dále na lokální správu ve formě krajů a pod správou krajů jednotlivé municipality (Quigley 1923: 553; 559; 562).

Čchingové zakomponovali do systému státní správy nové prvky. Například Státní rada a Velký sekretariát, do příchodu Mandžů fungovaly jako dvě hlavní tělesa centrální správy, staly se ovšem podřízené Velké radě vytvořené Mandžui. Nejednalo se o samoúčelný krok, fungování Velké rady se posléze promítlo do celého systému státní správy, neboť ministři Velké rady byli Mandžuoové a Číňané. V Číně tak vzniká systém synarchie (systém dvojvlády), který byl uplatňován od nejvyšších, až po nejnižší patra státní správy (Guigley 1923: 555).

V provinciích bylo možné nalézt dva guvernéry. Guvernér byl nejběžnější funkce, která existovala ve všech provinciích, ovšem existovala ještě funkce mandžuského generálního guvernéra, který mohl spoluřadovat s guvernéry ve dvou až třech provinciích a byl guvernérům nadřízen. Dále měl kontrolu nad provinčními vojsky, jinak tato pravomoc náležela guvernérovi (Guigley 1923: 560).

V systému civilní správy Čchingové vytvořili pro významnější úředníky vždy post pro jednoho čínského a jednoho mandžuského úředníka (Fairbank 1998: 175). Ve vojenské sféře existovaly oddělené provinční vojenské posádky. Mandžuské posádky sloužily

⁴ Byť byl systém státních škol aplikován na celé impérium a stát jej finančně podporoval, nikdy neměl až do počátku 20. století za cíl masově rozšířit vzdělání (Elman 1989: 381-382).

k potlačení případné čínské revolty, nacházely se však pouze v určitých strategických místech jednotlivých provincií. Dále existovaly čínské vojenské posádky, které představovaly běžnou součást vojenských struktur, nebyly však kvalitně vycvičené (Fairbank 1998: 175; Quigley 1923: 565-566).

Pro systém čchingské státní správy dále mělo velký význam držení Vnitřní Asie. Pro tento prostor existovalo ministerstvo závislých držav, jinak zvané Mongolské superintendentství (navzdory přidruženosti Turkestánu a Tibetu), nebo také přezdívané jako Ministerstvo kolonií. Pod toto ministerstvo mimo jiné spadaly i vztahy s carským Ruskem na severu Mandžuska (Fairbank 1998: 177; Quigley 1923: 556).

3.2 Národnostní otázka a separace Vnitřní Asie

2. polovina 19. století, během které se dynastie Čching neochotně začala modernizovat, rozpad císařství v roce 1911, následné krize Čínské republiky, vzestup a pád Ťün-faů⁵, válka proti Japonsku a etablování Komunistické strany Číny, jsou natolik komplexní témata, že popisovat je z politicko-geografického hlediska by bylo pro rozsah této práce příliš detailní a z toho důvodu je zmiňuji pouze takto okrajově. Období mezi lety 1911-1949 má ovšem dvě dimenze, které by neměly být opomenuty. Tou první je otázka národnosti a etnicity v Číně, a tou druhou je odtržení Vnitřní Asie od vlastní Číny.

Až doposud jsem používal pojem Číňan (případně Chan), přítomnost Mandžů nám ovšem jasně ukázala, že termín Číňan je jak v historickém, tak v současném čínském kontextu pouze pojem shrnující a Čína by rozhodně neměla být vnímána jako homogenní celek. V 19. století si sami Číňané národnostní otázku začali čím dál více uvědomovat. Díky příchodu Evropanů a západních myšlenek začala i v Číně vznikat idea moderního národa, která byla stavěna na vymezování se vůči Mandžům. Původní představa o čínském národu se tak odvíjela od příslušenství k etniku Chanů. Nacionalističtí ideologové si však uvědomovali, že toto vymezení by znamenalo ztrátu legitimního nároku na ovládání vnitroasijských území (Šebok 2024: 18).

Zakladatel Čínské republiky, Sunjatsen, tento ideologický rozkol vyřešil tak, že nabádal k odporu vůči Čchingům a prosazoval etnocentrický nacionalismus nazývaný principem unie pěti státotvorných národů, podle kterého by Chanové měli asimilovat Mandžuy, Mongoly, Tibetany a Chueje (čínské muslimy) (Šebok 2024: 19; Wong 2023: 183).

Po rozpadu císařství a vyhlášení republiky však s výjimkou Mandžuska došlo k separaci a vyhlášení nezávislosti všech významných vnitroasijských oblastí. Turkestán, respektive Sin-ťiang, byl pod vládou tamních Ťün-faů a byl pod nepřímou kontrolou Ruského impéria. Stejně tak Vnější Mongolsko⁶ se prohlásilo za nezávislé, ovšem také spadalo do ruské sféry vlivu. Tibet se tak stal jediným skutečným nezávislým státem ze separovaných území Čchingské říše (Liščák 2008: 427), ovšem i ten byl pod zahraničním vlivem Británie, tedy o úplné nezávislosti se dá hovořit až od britské dekolonizace Indického subkontinentu v roce 1947, do roku 1950, kdy byl Tibet anektován Čínskou lidovou republikou (Baar 2002: 164). Navzdory britské přítomnosti Tibet ze separovaných teritorií rozhodně nejlépe splňoval podmínky státu s vnitřní suverenitou.

⁵ Pojem Ťün-fa se v českém jazyce nepoužívá. Známá je pchin-jin transkripce, hojně využívaná v anglických textech, která zní Junfa. Ťün-fa je termín pro militaristické regionální vůdce (v angličtině známého jako warlord) primárně ve 20. letech minulého století.

⁶ Termíny Vnitřní a Vnější Mongolsko nejsou původními mongolskými politicko-geografickými termíny. Jde o geografické chápání Mongolska z čínské perspektivy. Vhodnější by tedy z mongolské perspektivy bylo pojmenovávat Autonomní oblast Vnitřní Mongolsko jako Jižní Mongolsko (Baar 2002: 156).

4. Vznik Čínské lidové republiky

V říjnu roku 1949 Komunistická strana Číny vedená Mao Ce-tungem - díky podpoře Sovětského svazu - vítězí proti Kuomintangu v občanské válce a pevninská vlastní Čína je opět sjednocena pod jednou centrální vládou. Je nezbytné věnovat pozornost vzniku nového čínského státu, ovšem pro vývoj vztahu mezi centrem a periferií v Číně některé dějinné linky ranné vývojové fáze Čínské lidové republiky, primárně kvůli Mao Ce-tungovým politikám, jako Velký skok vpřed a Kulturní revoluce, příliš odvádí pozornost od politické geografie, jako takové. Chaotické období Maovy vlády mě tak opět nutí se omezit pouze na nejtěžejnější události, které se týkají primárně samotného vzniku Čínské lidové republiky a následných kroků Komunistické strany Číny (KS Číny) k ustanovení vlády nad vlastní Čínou.

Po vítězství v občanské válce se stal hlavním městem nové Číny opět Peking. Je až ironií dějin, že komunisté vedli své tažení proti nacionalistům právě ze severní Číny a z Mandžuska, tedy z Vnitřní Asie a za centrum nového státu určili právě to město, které získalo takový význam primárně díky severním vnitroasijským kmenům, zatímco vláda Čínské republiky se centrum snažila držet jižněji.

Stěžejní pojem, který se pojí s Pekingem a centrální vládou KS Číny, je komplex palácových budov s názvem Čung-nan-chaj. Toto místo si nový premiér Čou En-laj v roce 1949 vybral jako ústředí KS Číny (Barmé 1999), kterým zůstává do současnosti. V Čung-nan-chaji sídlí jak nejvyšší složky stranické, tak státní moci. Mezi nimi je Ústřední výbor KS Číny, v čele s generálním tajemníkem a Státní rada v čele s premiérem a ministry. Je třeba mít na paměti, že současný politický systém ČLR je dvoustupňový, stranické instituce jsou nadřazeny institucím státním, ovšem v praxi se tyto instituce leckdy prolínají (Šebok 2024: 76). Pro lepší koordinaci řízení je tak logické, aby tyto orgány byly na jednom místě. Nejtypičtějším příkladem prolínání se stranických a státních funkcí je fakt, že Si Ťin-pching je generálním tajemníkem Ústředního výboru KS Číny a zároveň prezidentem ČLR. Dalším příkladem nadřazenosti stranických funkcí státním je fakt, že Si Ťin-pching je předsedou Ústřední vojenské komise, čímž je nadřazen ministru obrany (Šebok 2024: 77).

Vraťme se ale do 50. let minulého století. Komunisté si zajistili kontrolu nad celou zemí za pomoci Lidově osvobozené armády. Byť od vzniku ČLR provincie prakticky zůstaly zachovány, tak stát byl rozdělen na 6 vojensko-administrativních oblastí, které sloužily jako přechod od vojenské k civilní správě, který byl dokončen roku 1954 a oblasti byly zrušeny (Fairbank 1998: 388; *The Common Program of the People's Republic of China 1949-1954* nedatováno). Vzhledem k náročnosti spravování tak rozsáhlého území se KS Číny obrátila na úředníky Kuomintangu, které ponechala na lokální úrovni. Jednalo se o naprosto logický krok, neboť těchto úředníků byly zhruba dva miliony, zatímco KS Číny měla zhruba jen třičtvrtě milionu kádrů (Fairbank 1998: 388).

To se ale mělo rychle změnit, KS Číny začala podnikat kampaně, aby do státní správy dosadila „loajální“ úřednictvo. V letech 1951-1952 začaly kampaně „proti třem zlům“ (korupce, plýtvání a byrokracie) a „proti pěti zlům“, které měly cílit převážně na městskou populaci. Strana tak z 2,7 milionů členů z roku 1947 rozšířila své řady na 6,1 milionu v roce 1953. Současně probíhala i kampaň za pozemkovou reformu, která se však změnila v masové vyvražďování s několika miliony obětí (Fairbank 1998: 392).

Na pozemkovou reformu, jako takovou, navázala i z našeho prostředí dobře známá kolektivizace zemědělství. Komunisté měli tu výhodu, že od svého počátku byli rurální organizací, tedy postupovali s relativní efektivitou. Podařilo se vytvořit družstevnické systémy, Fairbank dokonce tvrdí, že díky tomu se státu podařilo proniknout až na úroveň rodiny, čímž se proorganizování venkova stalo nejdůkladnějším v čínských dějinách (1998: 394).

Poslední významný prvek počátku ČLR, který nelze opomenout, jsou počátky industrializace. Komunistická strana výrazně podporovala urbanizaci, tedy městská populace z 57 milionů v roce 1949 vzrostla na téměř 100 milionů v roce 1957 a v roce 1960 měla dosahovat na 131 milionů. Nárůst obyvatelstva vytvořil vysokou míru nezaměstnanosti, ovšem se začínající industrializací to také znamenalo vznik nové pracovní síly. Hlavním problémem čínské industrializace však byla skutečnost, že se KS Číny řídila sovětským modelem industrializace, který měl jiné, příznivější startovní podmínky, než čínský. Dalo by se říci, že se Číňané do industrializace pustili příliš zbrkle a spoléhali se příliš na výstavbu těžkého průmyslu, což mělo mimo jiné za následek i vznik Maovy politiky Velkého skoku vpřed. Na závěr stojí za zmínku, že jedním z cílů industrializace byla relokace průmyslových center z přímořských oblastí, jako Šanghaj a Tiencin, do vnitrozemských oblastí, jakými jsou Wu-chan a Pao-tchou (Fairbank 1998: 400-402).

5. Znovuzískání Vnitřní Asie a Autonomní oblasti (AO)

KS Číny má jasný záměr znovusjednotit území celé Číny⁷. Dodnes tento cíl nebyl splněn, jak je dobře známo hlavně kvůli Tchaj-wanu, a komunisté museli provést i určité ústupky. Prozatím se nezdá, že by vznášeli nárok na celé Mongolsko, byť bylo součástí Říše Čching. Je zřejmé, že nárok na Mongolsko doposud nebyl vznášen i vzhledem k tomu, že bylo pod patronací SSSR, tedy geopolitická situace pro ČLR nebyla dostatečně vhodná pro podniknutí vojenské akce proti Mongolsku.

Mongolsko, společně s Poamuřím, jsou poslední dvě rozlehlá vnitroasijská území, která se komunistům doposud nepodařilo získat zpět. Za současné geopolitické situace je vysoce nepravděpodobné, že by Poamuří, respektive Vnější Mandžusko (mapa č.13), kdy bylo navráceno Číně. Být je současná ČLR vůči Ruské federaci v nejvýhodnějším mocenském postavení za celou svoji existenci, stále by se jednalo o konflikt mezi dvěma jadernými velmocemi a Číňané si již v pohraniční válce se Sovětským svazem vyzkoušeli, o jak vysoce rizikový konflikt se jedná.

Prozatím se zdá, že ani Mongolsko se nemusí obávat čínské vojenské agrese. Minulý rok byla vydána oficiální státní mapa ČLR, na které si Čína nárokuje některá notoricky známá sporná území, jako Tchaj-wan, Spratleyovy ostrovy, či indické himalájské pohraničí (Ma 2023) (mapa č.14). Ani náznakem se však na mapě neobjevuje žádné území mongolského státu jako čínské. Paradoxně si Čína na této mapě nárokuje jedno ruské území, kterým je Velký Ussurijský ostrov (AP 2023). Budoucnost vztahů ČLR s Ruskem a Mongolskem je ale jiné téma pro jinou práci.

Opět se musíme podívat do minulosti, poněvadž tato kapitola nám umožní nahlédnout na to, jak se Číně podařilo získat zpět většinu území Vnitřní Asie a jaké kroky podnikla k ustanovení správy nad znovu nabytým územím a jaké je současná situace Autonomních oblastí.

Ambice tato území získat zpátky byla jasně deklarována ve společném programu ČLR, který KS Číny vypracovala jako „konsenzuální“ dokument s dalšími přidruženými politickými stranami a organizacemi (The Common Program of the People's Republic of China 1949-1954 nedatováno). Konkrétně se o sjednocení se ztracenými územími mluví v 1. kapitole programu, v článku 2, který se jednoduše nazývá „Sjednocení“ (The Common Program of the People's Republic of China 1949-1954 nedatováno).

Ještě než ale přejdu k jednotlivým Autonomním oblastem, tak je třeba vydefinovat Autonomní oblast v Číně, jako takovou. Článek 30 Ústavy ČLR v tomto ohledu mluví jasně. Administrativní členění ČLR se dělí na provincie, autonomní oblasti a města pod přímou jurisdikcí centrální vlády. Veškeré autonomní oblasti, kraje a okresy jsou etnické autonomní oblasti (Constitution of the People's Republic of China 2019). Pro lepší orientaci v administrativním systému ČLR jsem použil tabulku z knihy profesora Baara.

Tabulka č.1

Stupeň	Oblasti s chanskou populací	Oblasti s menšinou populací
1. ústřední	Národní lidový kongres, Státní výbor	
2. provinční	provincie (šeng)	autonomní oblasti (c'-č'-čchü)

⁷ Není jasně definováno, co všechno je považováno za ztracená území Číny, většinou se však odkazuje na územní rozlohu dynastie Čching (mapa č.9).

	samosprávná města (č'-sia-š')	
3. krajská	kraje (ti-čchü) ligy (meng) samosprávná provinční města (ti-t'i-š')	autonomní kraje (c'-č'-čou)
4. okresní	okresy (sien) samosprávná krajská města (sien-t'i-š') okresy provinčních měst (š'-sia-čchü)	autonomní okresy (c'-č'-sien)
5. okrsková	jen v některých provinciích	-
6. městská	města (čen) obce (siang)	obce menšin (min-cuej-siang)

Zdroj: Baar, Vladimír (2002). *Národy na prahu 21. století Emancipace nebo nacionalismus?*, s. 152.

Autonomní oblasti mají dle Ústavy mnoho pravomocí, které jsou vymezeny v 3. kapitole Ústavy, v sekci 6. Články 112-122 garantují autonomním oblastem celou řadu samosprávných výsad, kterým se provincie netěší. Mají možnost formulovat své vlastní předpisy, spravovat své finance, plánovat své vlastní hospodářství (v souladu se státními nařízeními), spravovat školy, vědecké instituce, organizovat místní vojenské jednotky, atd. (Constitution of the People's Republic of China 2019). Níže si však ukážeme, že veškeré tyto výsady existují pouze de iure, nikoliv de facto.

5.1 Vnitřní Mongolsko

Důvod, proč se Vnitřnímu Mongolsku po rozpadu císařství nepodařilo od Číny separovat je ten, že Chanové zde tvořili až 25 % obyvatelstva, čímž zde byl jejich vliv na politické záležitosti mnohem silnější, než ve Vnějších Mongolsku (Baar 2002: 157). Tento faktor a také geograficky náročný terén pouště Gobi zapříčinil, že Vnitřní Mongolsko se nesePARovalo a nestalo se součástí Mongolské lidové republiky (Lee 2017). Během občanské války však byla přidruženost Vnitřního Mongolska nejistá. Mnoho vnitřních aktérů se snažilo o dosažení nezávislosti a část východu Vnitřního Mongolska se dostala pod japonskou kontrolu (Baar 2002: 158).

Rozhodujícím faktorem pro udržení Vnitřního Mongolska jako součásti Číny se tak stali až komunisté s podporou Sovětského svazu. Díky mongolskému komunistickému vůdci Ulanfu byla roku 1946 vyhlášena Východomongolská lidová republika, která ovšem fungovala jako prozatímní režim, neboť Ulanfův cíl byla autonomie v rámci Číny. Cíl byl dosažen roku 1947, když se sever Číny dostal pod stabilní kontrolu KS Číny a byla vyhlášena Autonomní oblast Vnitřní Mongolsko. Vznik této Autonomní oblasti (AO) je pro další vývoj zásadní, neboť se stala vzorem pro další autonomizační proces (Baar 2002: 158).

V 50. letech začali do oblasti masivně migrovat Chanové, což mělo za následek, že v současnosti tvoří Mongolové minoritu. Chanové představují zhruba 80 % populace (Inner Asian and Uralic National Resources Center 2024), zatímco Mongolové tvoří asi 18 % populace, tedy téměř 5 milionů lidí z 24 milionů (Ekstrom 2023). Zbýlých cca 4-2 % populace Vnitřního Mongolska tvoří nepočtené kmeny, jako Dahuři, Evenkové a Oročenové (Baar 2002: 158).

Od 60. až do 80. let minulého století bylo Vnitřní Mongolsko vysoce militarizovaným regionem, který měl sloužit jako nárazníková zóna proti případnému sovětskému vpádu. V současnosti se tato oblast začala urbanizovat, neboť je bohatá na drahé kovy, o které má centrální vláda v Pekingu zájem, což kvůli ničení životního prostředí vyvolává nepokoje mezi Mongoly (Lee 2017).

Vzhledem k absolutní převaze Chanů v AO se Mongolové stáhli do enkláv (Baar 2002: 158). Navzdory tomu až do nedávna nebyli vůči Chanům v tak nevýhodném postavení, jako jiná etnika. Dokonce byla mezi Chany a Mongoly mnohem běžnější mezirasová manželství, než u jiných etnik. To vedlo centrální vládu v Pekingu v umírněnějším přístupu vůči Mongolům ve vztahu k jazyku, i ke kulturnímu dědictví. Změna však nastala v roce 2020, kdy se čínština začala požadovat jako povinný jazyk ve školách a poté se začal eliminovat mongolský jazyk a kultura ve veřejném prostoru (Ekstrom 2023). Zatímco někteří autoři až do nedávna mluvili o relativně umírněném přístupu ze strany Pekingu vůči Mongolům, jiní autoři mluví o agresivní gradující formě neokolonialismu a čínském imperialismu (Togochog 2023).

5.2 Sin-ťiang

Výše jsem pro označení Sin-ťiangy používal i označení Turkeistán. Stejně jako u Vnitřního, respektive jižního Mongolska jde o rozdíl mezi čínskou a ujugurskou geografickou perspektivou. Původní turkické národy historicky nazývají oblast Východním Turkeistánem, zatímco název Sin-ťiang v čínštině znamená „nové území“ (Baar 2002: 159).

Politická situace ve Východním Turkeistáně byla v období občanské války taktéž nadmíru komplikovaná, ještě v roce 1949 ale Lidově osvobozená armáda Sin-ťiang obsadila a krátce na to byla vytvořena Autonomní oblast Sin-ťiang (Baar 2002: 161). Sin-ťiang má pro Čínu mimo jiné i strategický význam a to ze tří důvodů. Právě v tomto regionu se nachází většina ropných zásob ČLR, také tudy vede většina plynovodů z centrální Asie (většina obyvatelstva Sin-ťiangy se ovšem živí zemědělstvím) a je to největší administrativní oblast ČLR (Lee 2017).

Navzdory nehostinnému terénu pouště Taklamakan do regionu také začala masivní, státem podporovaná, migrace Chanů z vlastní Číny. Co po staletí umožňovalo Ujgurům v tomto regionu žít a má význam i v současnosti, je oblast podél řeky Tarim, díky které se tvořily podél severu pouště Taklamakan oázy, ve kterých Ujgurové budovali města (Lee 2017) (mapa č.15).

V roce 1944 Chanové tvořili pouze 3 % populace v regionu. Ujgurové představovali ještě v 50. letech minulého století 75 % celkové populace Sin-ťiangy, zatímco ve sčítání z roku 1990 jich bylo pouze 40 % a Chanů 53 %. (Baar 2002: 161)⁸.

Sin-ťiang je z hlediska správy značně členité území, je rozdělen do mnoha menších autonomních administrativních jednotek, jako kraje a okresy. Učiněno tak bylo z toho důvodu, že Ujgurové a Chanové zdaleka netvoří jediná dvě etnika v oblasti. Mezi další významnější etnika Sin-ťiangy patří Kazaši, Kyrgyzové, Tádžikové, Mongolové a Chuejové (Inner Asian and Uralic National Resource Center 2024).

⁸ Profesor Baar tvrdí, že se Ujgurové tedy stali menšinou. Ve své knize se jako o zdroj opírá o práci sinologa Vladimíra Liščáka z roku 1997, ovšem nenarazil jsem na žádnou jinou statistiku, která by toto tvrzení potvrdzovala, srov. (Orenstein, Jiang, Hamburg 2013).

Sin-ťiang se stal v posledních letech předmětem značných kontroverzí, které jsou poměrně známé i veřejnosti. Proti žádnému jinému etniku neuplatňuje tak tvrdý přístup, jako vůči Ujgurům. Kde však přístup centrální vlády Pekingu vůči nim pramení? Ujgurové byli těžce zasaženi terorem Rudých gard během Kulturní revoluce, což podnítilo jejich touhu po separaci od ČLR (Kelemen 2024: 149).

V 90. letech minulého století se začaly rozšiřovat útoky na chanské civilisty, páchané ujugurskými útočníky, ovšem Čína útoky nazývala akty separatismu, nikoliv terorismu. Původně vůči Ujgurům centrální vláda neuplatňovala tvrdý přístup, neboť byla zvyklá udržovat kvalitní vztahy s Talibánem v Afghánistánu a s Pákistánskou islámskou republikou, což mělo za následek i to, že vláda umožňovala muslimské populaci do Afghánistánu i Pákistánu cestovat buď kvůli náboženskému vzdělání, či kvůli možnosti odtamtud vykonat pouť do Mekky. Ovšem v důsledku vysoké míry mezilidských kontaktů se Ujgurové začali přidávat k některým islámsky fundamentalistickým organizacím (Kelemen 2024: 150).

Centrální vláda vycítila příležitost začít separatisty potírat po roce 2001, poté co proběhly teroristické útoky na World Trade Center v New Yorku. Mezinárodní terorismus se stal globálním fenoménem, který centrální vláda využila k označení hrozby. Následovala četná zatykáni primárně mužské ujugurské populace a centrální vláda prosadila zařazení Islámského hnutí Východního Turkestánu na sankční list teroristických organizací OSN (Kelemen 2024: 149).

Etnicky motivované útoky vyvrcholily roku 2014, když skupina extrémistů noži zaútočila na civilisty na vlakové stanici ve městě Kchun-ming. Zavraždili celkem 31 lidí a zranili přes 140 (Wong 2023: 186). V důsledku tohoto a dalšího útoku v Urumči se centrální vláda rozhodla provést legislativní změny, které redefinovaly interpretaci terorismu, jako takovou. Nyní se jedná o jakoukoliv aktivitu, která ohrožuje společnost a veřejný pořádek (Kelemen 2024: 150-151).

Od roku 2014 tak v Sin-ťiangy operují takzvané „reedukační“ tábory, které mají za cíl zabránit radikalizaci etnických a náboženských minorit. V současnosti by se v těchto táborech mělo nacházet zhruba jeden milion příslušníků etnických menšin. Existují důkazy o tom, že v těchto táborech probíhá porušování lidských práv, které se již mnoho lidí nebálo označit za genocidu, a další důkazy odhalily, že Číňané v Sin-ťiangy ničí náboženské monumenty a chrámy. Ruku v ruce se stále větší imigrací Chanů do oblasti tak dochází ke kulturní a etnické homogenizaci Sin-ťiangy ve prospěch Chanů (Kelemen 2024: 150, 151, 153).

5.3 Tibet

Tibetská Autonomní oblast svojí rozlohou nepokrývá celou Tibetskou náhorní plošinu. Její rozlohu dále zabírají provincie S'-čchuan a Čing-chaj (mapa č.16) . Tibetskou náhorní plošinu dělíme na tři hlavní oblasti, kterými jsou Ů-Cang, Kham a Amdo. Ů-Cang dnes představuje většinu AO Tibetu, Kham do provincie S'-čchuan a Amdo do provincie Čching-chaj (Bělka 2024: 157). Kromě toho, že Tibetská náhorní plošina dosahuje nadmořské výšky nad 4,500 m a tak si právoplatně zaslouhuje titul „střecha světa“, je zde jeden další neopomenutelný geografický prvek, kterým je vodstvo. V Tibetu pramení 11 významných asijských říčních systémů (mapa č.17), mezi něž se řadí řeky jako *Chuang-che*, *Jang-c'*, Mekong, Brahmaputra, či Indus. Na říčních systémech pramenících v Tibetu jsou tak závislé více než 2 miliardy světové populace a tak další titul, který kromě „střechy světa“ trefně Tibet vystihuje je „vodní věž Asie“ (ScienceDaily 2023).

V současnosti se s tím pojí palčivý environmentální problém, kterým je tání ledovců na náhorní plošině, které zároveň tvoří prameny těchto řek (Lee 2017).

Po ukončení občanské války mezi Kuomintangem a komunisty nečekali komunisté dlouho a již v roce 1950 zahájila Lidově osvobozená armáda útok na Tibet a v roce 1951 byl cíl dokončen a čínská vojska došla až do hlavního města Lhasy. Tibetská vláda tak byla nucena podepsat sedmnáctibodovou dohodu, která Tibetu přiznávala určitou míru autonomie (Baar 2002: 166; Bělka 2024: 161). Dále se v 50. letech na bývalých tibetských ustanovily autonomní kraje, z nichž pět leží v Čching-chaji, dva v S'-čchuanu a další dva v Jün-nanu a Kan-su (Baar 2002: 167).

Zlomový bod ve správě AO nastal roku 1959, kdy v Lhasě vypuklo národní povstání, které byť bylo neúspěšné, tak mělo vysoce významný politický důsledek, neboť současný dalajlama Tändzin Gjamccho uprchl do exilu do Indické republiky, kde ustanovil exilovou vládu. Spolu s ním uprchlo z Tibetu na 100 tisíc dalších lidí. Dalajlama až do roku 2011 vedl exilovou vládu, kdy se vzdal politické moci a zůstal pouze duchovním vůdcem tibetského lámaistického buddhismu (Bělka 2024: 162-163).

Budoucnost lámaistického buddhismu je nejistá, neboť nastalo jakési „schizma“, když roku 1989 zemřel pančenlama (dalajlamův duchovní nástupce) a musela být nalezena jeho nová reinkarnace, kterou si Tibeťané určili, jenže tento nový pančenlama byl Číňany unesen a na místo něj byl vybrán pančenlama, kterého si určili sami Číňané. Byť je tento nový pančenlama etnickým Tibeťanem, tak mu místní obyvatelstvo přezdívá „čínský pančen“. Je tak pravděpodobné, že si Tibeťané v exilu sami určí příštího dalajlamu a nastane situace, kdy budou vedle sebe existovat dva 15. dalajlamové (Bělka 2024: 163-164).

Tibet – na rozdíl od Sin-ťiangy a Vnitřního Mongolska – si uchoval v rámci AO etnickou většinu, neboť nadmořské výšky Tibetské náhorní plošiny tvoří pro Chany z nížin poměrně nehostinné podmínky pro život, tedy zhruba 90 % populace AO jsou etničtí Tibeťané (Inner Asian and Uralic National Resources Center 2024). Chanové tak tvoří pouze zhruba 10 % celkové populace (Fischer 2021). Mějme ale na paměti, že Tibet je zároveň nejřidčeji osídleným regionem celé Číny, má pouze 3,6 milionů obyvatel (Textor 2024).

Centrální vláda v Pekingu tak nemusí na Tibeťany vynakládat tolik prostředků pro udržení pod kontrolou ČLR, jako na jiné minority. V roce 2023 došlo k přejmenování AO Tibet na čínský název Si-cang, oficiální stranické a vládní dokumenty nyní tak AO nazývají (Wu 2023). Z čínštiny může být tento pojem přeložen jako „západní dům pokladů“, což má odkazovat ke strategické pozici Tibetu, která je dána mimo jiné i prameny říčních toků, jak bylo zmíněno výše (International Campaign for Tibet 2023). Jedná se tak o další ukázkou sinizace nečínské oblasti.

5.4 Ning-sia

Pro politicko-geografický význam AO Ning-sia je podstatné zmínit, že je třeba území Ning-sia chápat v souvislosti s provincií Kan-su jako dva koridory (mapa č.18). Tyto koridory jsou přírodně vytvořenou branou do Sin-ťiangy, která ve starověku formovala první část Hedvábné stezky. Dynastie Chan tudy vedla vojenskou expanzi na západ proti kočovným kmenům a díky tomu získali přístup do Ferganské kotliny (mapa č.19), jejíž pastviny byly vhodné pro chov válečných koní (Lee 2017).

Tato Autonomní oblast byla vytvořena roku 1958, oficiálně nazývaná Chuejská Autonomní oblast Ning-sia (XinhuaNet 2018). Jak už z názvu vyplývá, je určena pro etnikum Chuejů, což jsou čínští muslimové. Kulturně si jsou velmi podobní s Chany, dokonce používají stejný jazyk, z toho důvodu se o nich mluvilo jako o „preferovaných muslimech“, neboť na rozdíl od Ujgurů nikdy neměli separatistické tendence (Jennion 2021). V současnosti populace AO Ning-sia přesahuje 7,2 milionů (Textor 2024) a Chuejové představují zhruba 36 % celého regionu, zbytek většinové populace tvoří Chanové (XinhuaNet 2018).

Masová perzekuce Ujgurů, která začala roku 2014, se původně Chuejů netýkala, v jejich případě se naopak mluvilo o „náboženském boomeru“. V současnosti se ovšem zdá, že podobné represe, jaké zažívají Ujgurové, dopadají již i na Chueje. Centrální vláda začíná potírat islám (a jeho kulturní prvky) jako takový a chce dosáhnout sinizace Chuejů (Jennion 2021).

5.5 Kuang-si

Poslední autonomní oblast, které budeme věnovat pozornost, je Čuangská AO Kuang-si na jihu hraničící s Vietnamem. Byla vytvořena roku 1958 pro etnikum Čuangů. Je zajímavé, že navzdory faktu, že Čuangové tvoří největší minoritu Číny, tak je Sunjatsen nezařadil mezi pět státotvorných národů Číny (Baar 2002: 168-169). Právě ale region jihozápadní Číny posloužil jako místo zrodu komunistické politiky vůči minoritám. Ve 30. letech zde komunisté neúspěšně vedli boj proti nacionalistům a když se během Dlouhého pochodu začali stahovat na sever Číny, slibovali zdejším etnikům právo na autonomii (Lee 2017).

Vedle AO Kuang-si je třeba ještě zmínit sousední provincie Jün-nan na západě a Kuang-tung na východě. Tam Čuangové žijí s dalšími významnými etniky jihozápadní Číny v autonomních krajích, ovšem zhruba 90 % Čuangů se nachází v AO Kuang-si (Baar 2002: 168-169). V současnosti populace Čuangů v Číně čítá zhruba 18 milionů (China-United States Exchange Foundation 2023). Celková populace AO Kuang-si dosahuje 50,5 milionu obyvatelstva (Textor 2024). Data z roku 2017 ukazují, že Čuangové tvoří zhruba 18 % populace, Chanové cca 62 % a etnikum Jaů asi 3 % a Miaové zhruba 1 % (knoema nedatováno).

Čuangové jako etnikum jsou ve velmi specifické, až v zarážející situaci. Jak je možné, že největší minorita Číny historicky není tak viditelná, jako Mongolové, Mandžouvé, či Tibeťané? Možnou odpovědí na tuto otázku je právě historický vývoj tohoto etnika ve vztahu k čínskému státu. Čuangové jsou thajským národem, který původně měl svůj vlastní stát. Ten se dostával do četných střetů s Čínou, poprvé se Čuangové dostali pod nadvládu Číny během vlády dynastie Čchin. Od dynastie Sung je poté datován počátek migrace Chanů do čuangského území a právě v 10. století si Čuangové vytvořili písmo, které se odvozuje od čínských znaků (Baar 2002: 168-169).

Čuangská státnost byla tedy potlačena mnohem dříve, než tibetská, mongolská, či ujgurská. Mohlo tak tedy mnohem dříve docházet k sinizaci obyvatelstva. Čuangové v 50. letech minulého století dokonce údajně skrývali svoji identitu, zatímco centrální vláda v Pekingu se snažila vyzdvihnout národnostní rozmanitost jako přednost. Centrální vláda tak zjistila, že na jihu Číny jsou miliony lidí, kteří se odmítají přihlásit ke svému nechanskému původu ze strachu z represí (Ramsay 2022). Kulturní revoluce ovšem „obrození“ této minority opět potlačila (Baar 2002: 169). Čuangové tak paradoxně jako největší minorita ČLR zůstávají jako ta nejvíce asimilovaná minorita.

5.6 Přístup ČLR k minoritním etnikům

Oficiální přístup ČLR k etnikům je takový, že existuje čínský národ, který se skládá z 56 etnik, z nichž 55 jsou etnické minority (Šebok 2024: 19). Deklaratorně se tedy centrální vláda v Pekingu snaží být inkluzivní. Z výše uvedeného je však jasné, že Chanové mají jasný zájem na sinizaci minoritních etnik. Byť lze tento trend pozorovat po většinu dějin ČLR, tak v současnosti ještě zesílil a začal zesilovat již na začátku 10. let tohoto století. Údajně část čínské akademické obce prosazovala takzvanou „druhou generaci politiky vůči minoritám“, tedy odklon od alespoň zdánlivé tolerance menšin a příklon k posilování čínské národní identity. Jako odstrašující příklad integrace menšin ukazovali rozpad SSSR a naopak vyzdvihovali americký styl integrace menšin do jednoho národa (Wong 2023: 188).

Chanové mají v sinizaci výhodu nejen absolutní početní převahy vůči ostatním minoritám, ale i ve sféře jazykové. Čínština může být v prostoru panregionu Východní Asie historicky vnímána jako *lingua franca* (Šebok 2024: 19), čínština tedy byla chápána jako „společný jazyk“ (pchu-tchung-chua), ovšem současné vedení čínského státu se jej snaží přetavit v „národní jazyk“ (kuo-jü) (Wong 2023: 190).

Dalším zajímavým aspektem sinizace minorit je, že u některých se jejich počty statisticky mnohem rychleji zvyšovaly, než počty Chanů a nebylo možné to vysvětlit přirozeným přírůstkem natality. Zde došlo k opačnému vzorci chování, než u Čuangů. Sinizace určitých menšin dosáhla takové úrovně, že už se nemusely obávat se ke své etnicitě přihlásit, neboť si uvědomily svoji svébytnost. Mezi tato etnika patří např. Mandžuoové, Tchuťiaové, či Kelaové (Baar 2002: 170-171). Ještě by mělo být ve vztahu k minoritám zmíněno, že navzdory tvrdým opatřením, která vůči nim jsou aplikována, tak se například Tibetanů a Ujgurů nedotkla politika jednoho dítěte (Doubravíčková 2024: 63).

K problematice etnik je třeba zmínit několik čísel. Sedmé celostátní sčítání lidu uvádí, že celková populace ČLR čítá 1,411.78 milionů lidí, z čehož 1,286.31 (91,11 % celkové populace) milionů lidí tvoří Chanové. Etnické minority tvoří 125.47 (8,89 %) milionů lidí (National Bureau of Statistics of China 2021). Etnických minorit Číny je celá řada a k ucelnější představě poslouží mapa etnik (mapa č. 20).

Poslední věc, která by měla k Číně a etnikům být zmíněna je patrný rozdíl mezi vlastní Čínou a Vnitřní Asií. Toto starodávné rozdělení se promítá i do současnosti z hlediska populačního a administrativního dělení. AO jsou v jasné závislosti na vlastní Číně a z hlediska populačního (s výjimkou Kuang-si) tento kontrast nejlépe znázorňuje mapa linie měst Chej-che a Tcheng-čchung (mapa č.21).

6. Teng Siao-pchingovy reformy strany a státu

Roku 1976 umírá Mao Ce-tung a nastává boj o nástupnictví v KS Číny, ze kterého v roce 1978 jako vítěz vyšel Teng Siao-pching. Teng přinesl jinou vizi straně, na rozdíl od Maa se nepasoval do role nezpochybnitelného a neomylného vůdce a to se projevovalo mimo jiné i tak, že nikdy nebyl generálním tajemníkem ÚV KS Číny. Místo toho si budoval konexe v Lidově osvobozené armádě a byl předsedou Ústřední vojenské komise. Formálně tedy neměl největší podíl na moci, ale jeho reálný vliv byl neoddiskutovatelný a ne nadarmo se mu přezdívalo „nejvyšší vůdce“ (Fairbank 1998: 449). Henry Kissinger ve svých memoárech vzpomínal na jednu večeři s Tengem, na které položil nejvyššímu vůdci otázku. Teng Kissingerovi začal odpovídat a údajně ani nemusel zvyšovat hlas, a přesto okolní stoly ztichly a všichni poslouchali, o čem starý vůdce mluvil (2012: 330). Až takový respekt si Teng ve straně vydobyl a jeho vliv na ekonomický vzestup Číny je nezpochybnitelný. Jeho reformy státu a strany přetvořily Čínu do té podoby, v jaké ji známe dnes a je nezbytné je v rámci této analýzy neopomenout.

Podstatné pro vývoj strany během vlády Teng Siao-pchinga je, že mizí ideologické prvky marxismu a maoinismu (byť se strana nemohla rozloučit s odkazem velkého kormidelníka⁹), ovšem ve straně je stále pevně zakořeněna ideologie a praxe leninismu. Strana tedy nadále zůstává striktně hierarchizovanou organizací, ve které moc drží v rukou úzké nejvyšší vedení (Doshi 2021: 32). Teng roku 1979 vyhlásil čtyři principy, z nichž pro nás je zásadní 3. princip, ve kterém deklaroval, že strana má vedoucí úlohu (Fairbank 1998: 450). Teng dále v roce 1982 na 12. kongresu strany provedl naprosto stěžejní reformu, kterou bylo omezení výkonu nejvyšších stranických funkcí, včetně funkce generálního tajemníka. Teng tak chtěl zavést dělbu a omezit kumulaci moci v rukou jedinice, jako tomu bylo za Maa (Gao 2018).

Tato stranická změna významně přispěla k efektivitě strany, reforma se však netýkala pouze nejvyššího vedení. Bylo třeba restrukturalizovat stranu, jako takovou, respektive její kádry. Podle odhadů mělo ze 40 milionů členů strany pouze 4 % vysokoškolské vzdělání a 14 % středoškolské a tak bylo na 12. kongresu vyhlášeno vnitrostranické ozdravné hnutí. Mnoho členů bylo následně vyloučeno, ovšem cíl se podařil a již v roce 1984 měla polovina členů vysokoškolské vzdělání (Fairbank 1998: 451-452). Tengovi mnohem více záleželo na kompetenci, než na ideologii, což koneckonců dosvědčovalo i stranické heslo „hledat pravdu na základě faktů“ (Fairbank 1998: 449).

Reforma strany byla nezbytná, aby mohly začít reformy státu, kterými se nyní budu dále zabývat. Je nutné zmínit, že mnoho ekonomických reforem Číny mohlo být umožněno a proběhly tak rychle díky pomoci amerického kapitálu, investic a vědecko-technické expertízy. Reformy státu začaly v zemědělském sektoru. Dlouhodobým problémem čínského zemědělství byl přílišný dirigismus centrální vlády, dále také značný populační nárůst, kdy mezi lety 1953-1974 počet obyvatelstva vzrostl z 586 milionů na 880 milionů, což mělo za následek pohlcení zemědělské produkce. Tento trend pokračoval i v 80. letech, kdy populace roku 1989 přesáhla 1,2 miliardy. Problém také představovala propast mezi rurálními a městskými oblastmi, respektive mezi provinciemi. Rolnictvo na dolním toku *Jang-c'* mělo vyšší životní úroveň, než rolníci z hornatých oblastí (Fairbank 1998: 453-454). S propastí v životní úrovni mezi městským a rurálním obyvatelstvem se pojí

⁹ Teng Siao-pching musel nalézt řešení, jak se vypořádat s odkazem Mao Ce-tunga, kterým bylo zhodnocení jeho osobnosti na 70 % dobrého a 30 % špatného. 70 % dobrého hodnotilo většinu jeho života, zatímco 30% špatného jeho politiky, jako Kulturní revoluci. Tak se efektivně vyhnul nutnosti se radikálně vymezovat vůči zakladateli ČLR (Fairbank 1998: 450).

system chu-kchou, který centrální vláda začala implementovat v 50. letech (Cheng a Selden 1994: 644). System chu-kchou je registrační system, podle kterého má čínský občan stálé místo pobytu v tom místě, kde žijí rodiče občana a jelikož je tento system velmi restriktivní, je velmi těžké dosáhnout změny statusu (Dubravčíková 2024: 59). Systemu chu-kchou v této analýze ještě bude věnován prostor, ovšem nyní se vrátíme k zemědělství.

První dvě provincie, ve kterých byly zemědělské reformy testovány, byly S'-čchuan a An-chuej. Důvod, proč právě v těchto dvou, je ten, že došlo ke zvláštní náhodě. V An-chuej se jedno zemědělské družstvo tajně dohodlo na svém rozpuštění a rozdělení půdy mezi jednotlivé členy. Po povinném odvodu úrody by si nechali tu, která zbyla. To významně přispělo ke zvýšení produkce a tak předseda tamní pobočky KS tento nápad podpořil. Později si tohoto systému všiml i stranický předseda provincie S'-čchuan, Čao C'-jang, který tak tyto reformy začal aplikovat do S'-čchuanu. V roce 1978 oficiálně začaly reformy v zemědělství a Teng Siao-pching si iniciativy Čao C'-janga všimnul a tak Čao vystoupal v 80. letech až na pozici generálního tajemníka strany¹⁰ (Šebeňa 2024: 89-90). Strategii pro zemědělství se stal system kontraktů. Kromě obilovin mohli rolníci provádět vedlejší výrobu, čímž pádem si mohli velmi dobře přivydělat a vznikala tak volný trh na lokální úrovni (Fairbank 1998: 454).

Reforma zemědělství byla první z takzvaných Čtyř modernizací (zemědělství, průmysl, věda a technika, obrana) (Fairbank 1998: 387), jejichž hlavním aspektem byla decentralizace státu a ekonomiky. Krajsí a okresní členové KS měli najednou mnohem větší pole působnosti, aby mohli podpořit místní ekonomický růst. Tak vznikl system, ve kterém si centrální vláda v Pekingu ponechala nejvýznamnější rozhodovací pravomoci a udávala směr vývoje, ale konkrétní implementace ekonomických politik byla v gesci straníků na lokální úrovni. Pokud byli schopni dosáhnout stanovených cílů růstu HDP a zároveň přilákat dostatek zahraničních investic, byli odměňováni a povyšováni. Tak fungoval system kvót, díky kterému se ČLR z centralizovaného státu proměnila na takzvané „fragmentované autoritářství“ (Šebeňa 2024: 91).

System fragmentovaného autoritářství lze chápat následujícím způsobem: byť je ČLR oficiálně unitárním a centralizovaným státem, tak v praxi je spíše kvazi-federálním státem. Centrální vláda v Pekingu udává směr, kterému se ovšem leckdy provedení na lokální úrovni vymyká a centrální vláda tam nevynucuje svoji autoritu. Za obvyklý příklad se dává environmentální politika centrální vlády, kterou jednotlivé lokální pobočky obcházejí (Šebok 2024: 74). Dokonce se v roce 2005 tehdejší viceministr pro školství vyjádřil ohledně vztahu mezi centrální vládou a kraji velmi skličujícím způsobem pro centrální vládu: „*Kontrola centrální vlády nesaží za zdi Čung-nan-chaje. Lidé níž prostě neposlouchají.*“ (McGregor 2012: 173).

V současnosti se tento vztah mezi centrální vládou a nižšími správními jednotkami proměňuje, tomu ale bude věnována až příští kapitola a ještě se vrátíme do 80. let. Jak bylo výše zmíněno, zahraniční investice hrály markantní roli při ekonomickém vzestupu Číny a Teng Siao-pching toto velmi dobře věděl. Proto byly zřízeny zvláštní ekonomické zóny (ZEZ), které měly podpořit příliv zahraniční kapitálu ve velkém (Šebeňa 2024: 90), z nichž první čtyři byly zřízeny v přístavních městech Šen-čen, Ču-chaj a Šan-tchou v provincii Kuang-tung a Sia-men v provincii Fu-ťien (Hoonstra 2022). Těchto přístavů

¹⁰ V roce 1989 byl ovšem z pozice generálního tajemníka odstraněn, neboť patřil k reformistům, kteří uvažovali o odluce strany od státu a vyjadřoval sympatie demonstrantům na náměstí Tchien-an-men, než došlo k masakru. Teng Siao-pching ho na doživotí uvěznil do domácího vězení (Snow 2023: 484).

nakonec bylo roku 1984 otevřeno 14, v roce 1985 se otevřely další ZEZ v ústí řeky *Jang-c'-ťiang*, Perlové řeky a řeky *Min-ťiang*. Dále v roce 1988 byl udělen status ZEZ ostrovní provincii Chaj-nan. Ekonomický rozkvět těchto ZEZ podporoval migraci z vnitrozemských provincií do přímořských a tak centrální vláda musela ZEZ rozšířit do šesti vnitrozemských přístavů *Jang-c'-ťiang* a také do 11 pohraničních měst (Rodrigue 2024) (mapa č. 22).

6.1 Hongkong a Macao

Dále je třeba se věnovat dvěma oblastem, které jsou v rámci analýzy velmi zajímavými úkazy. Jsou to speciální administrativní regiony (SAR), bývalá portugalská kolonie Macao a britská kolonie Hongkong. Nejprve se obsáhleji zaměřím na Hongkong, jakožto více diskutovanou metropoli z dvou SAR a poté budu o něco stručněji věnovat pozornost Macau.

Nankingská smlouva, která uzavřela První opiovou válku, roku 1842 oficiálně přenechala Británii ostrov Hongkong, po Druhé opiové válce Británie roku 1860 expandovala dál z ostrova na poloostrov Kau-lung. Roku 1898 kolonie expandovala do takzvaných Nových teritorií, které byly pronajaty po dobu 99 let (Šebeňa 2024: 166-167) (mapa č.23).

Stojí za zmínku, že o Hongkongu panuje jeden poměrně rozšířený mýtus, který se zakládá na užívání jazyka. Obyvatelé Hongkongu se hlásí ke kantonštině, jakožto k jazyku, kterým se v Hongkongu mluvilo odjakživa, aby se kulturně odlišili od zbytku pevniny, což ovšem není historicky doložené. Naopak kantonštinou se v Hongkongu začalo mluvit až po první dekádě britské správy kolonie (Šebeňa 167).

Významná pro proměnu poměrů v Hongkongu byla situace před a po Druhé světové válce. Před Druhou světovou válkou měly ve přístavu dominantní postavení monopolní britské firmy, což se však po roce 1945 změnilo a vyrostla nová elita již čínských (stále však hongkongských) firem, které, podobně jako britské firmy, navázaly kontakty s koloniální správou (Šebeňa 2024: 168).

Zajímavostí ve vztazích s ČLR před Tengem je, že KS vedla roku 1949 debatu o anexi Hongkongu silou a nakonec se rozhodla proti a údajně Mao Ce-tung roku 1967 během Kulturní revoluce znovu přemýšlel o útoku na město, neboť Rudé gardy se pohybovaly kolem hranic Hongkongu (Šebeňa 2024: 169; Wong 2023: 191). ČLR nakonec preferovala dialog a Teng Siao-pching je s ministerskou předsedkyní Margaret Thatcherovou roku 1982 začal realizovat. „*Zbývalo ještě 15 let do doby, než vyprší nájemní smlouva Británie na Nová teritoria, která tvoří 90 % území kolonie Hongkong. Ostrov Hongkong sám je suverénním britským územím, ale stejně jako zbytek kolonie je závislý na pevnině na dodávkách vody a ostatních zásob.*“, jak vzpomínala ve svých memoárech Thatcherová (1996: 182). Společná čínsko-britská deklarace byla podepsána roku 1984 pod podmínkou, že politický, společenský a ekonomický systém města neprojde změnou po dalších 50 let od předání a tamní politické elity budou požívat vysokou míru autonomie. Tak vznikl koncept „jedna země, dva systémy“ (Šebeňa 2024: 170; Wong 2023: 192).

Pro Peking bylo klíčové získat Hongkong, neboť jih země a především provincie Kuang-tung, která s Hongkongem sousedí, byla silou ekonomiky města významně ovlivňována. Mimo jiné i proto byla jedna z prvních ZEZ ustanovena právě v Šen-čenu, který s Hongkongem sousedí. V absolutních číslech bylo ještě v 90. letech HDP Hongkongu pětikrát větší, než celé ČLR (Fairbank 1998: 459; Šebeňa 2024: 169).

Část populace přijala deklaraci s nadšením, neboť se jednalo o etnické Chany, kteří toužili po znovusjednocení s vlastní, také ale začala první vlna emigrace z města. Druhá vlna začala po masakru na náměstí Tchien-an-men v Pekingu roku 1989, kdy mnoho lidí získalo obavy ohledně budoucnosti režimu. Hongkong se navzdory obavám stal roku 1997 SAR (Šebeňa 2024: 171).

Město na přelomu tisíciletí zaznamenalo ekonomickou stagnaci kvůli dvěma faktorům, kterými byla Asijská ekonomická krize mezi lety 1997-1998 a vstup ČLR do Světové obchodní organizace v roce 2001, čímž Hongkong ztratil svoji komparativní výhodu vůči zbytku země (Šebeňa 2024: 171). Státní zřízení však neprocházelo žádnými viditelnějšími změnami. Změna postupně nastala až v momentě, kdy se generálním tajemníkem KS Číny stal v roce 2013 Si Ťin-pching. Např. v roce 2014 centrální vláda připravovala plán, podle kterého by vybírala politické kandidáty do voleb. V reakci na to začaly masivní protesty známé jako Deštníková revoluce (Wong 2023: 194). Centrální vláda se také dlouhodobě snaží zavést čínštinu do škol a jako oficiální jazyk. Další eskalace nastala v letech 2019-2020, kdy začaly další masové protesty občanů Hongkongu proti zákonu o „právu na vydání“, díky kterému by bylo možné občany vydat do ČLR. Centrální vláda dále využila situace během pandemie covid-19 a zbavila některé politiky hongkongského parlamentu poslaneckého mandátu. Roku 2021 realizovala plán na výběr kandidátů (Šebeňa 2024: 173-175).

Macao se stalo roku 1557 portugalským, na základě trvalé půjčky, kterou Portugalci získali od dynastie Ming. V polovině 19. století začal přístav zaostávat, zatímco do Hongkongu proudilo více obchodu. V roce 1987 se čínské a portugalské vedení domluvilo na předání města do rukou ČLR podle hongkongského vzoru, tedy podle modelu „jedna země, dva systémy“. Předání města se roku 1999 uskutečnilo (BBC News 2023).

Macao se ve vztahu k Hongkongu dostalo do paradoxní situace. Dříve ekonomicky nevýznamné město začalo prosperovat, a to navzdory tomu, že jeho obyvatelstvo dosahuje pouze zhruba 682 tisíc (BBC News 2023), oproti 7 milionům Hongkongu (BBC News 2023). Nyní má Macao sedmé nejvyšší HDP na obyvatele na světě (International Monetary Fund 2024), za což vděčí hazardnímu průmyslu, a díky tomu se mu přezdívá „Las Vegas Asie“ (McDonald 2022). Vyšší míra ekonomické prosperity Macaa a také nižší touha obyvatelstva po autonomii je důvod, proč se centrální vláda v Macau neseťká s tak vysokou mírou odporu, jako v Hongkonu, a Macao je tak vyzdvihováno jako ukázkový příklad konceptu „jedna země, dva systémy“ (Tiezzi 2014; Williams 2019).

Centrální vláda má v současnosti s Hongkongem a Macaem velké plány a tato vize se nevztahuje čistě na tyto dva SAR, ale na celou deltu Perlové řeky. Dlouhodobou vizí centrální vlády je vytvořit takzvanou Větší oblast zálivu (mapa č.24), která by spojovala Hongkong, Macao a devět měst¹¹ provincie Kuang-tung. Jednalo by se o ekonomickou entitu, která by mohla konkurovat obdobným ekonomickým celkům, jako je oblast zálivu San Franciska, Tokya, či metropolitní oblasti New Yorku. Prozatím se však jedná o velkou vizi, která není realizována (Chen, Chen 2019).

¹¹ Šen-čen, Tung-kuan, Chuej-čou, Kuang-čou, Fo-šan, Čao-čching, Ťiang-men, Čung-šan a Ču-chaj (BBC News 2019).

7. ČLR po Teng Siao-pchingovi

Masakr na náměstí Tchien-an-men byl šokem jak pro Čínu, tak pro stranu, i pro Američany. Ještě ke konci roku 1989 Teng Siao-pching rezignoval ze všech oficiálních funkcí, stále však měl svůj velký neformální vliv, kterého naposledy využil během stranické debaty nad pokračováním ekonomických reforem. Provedl takzvanou „cestu na jih“ roku 1992, během které navštívil ZEZ, aby vyjádřil podporu pokračování ekonomických reforem (Šebeňa 2024 92; Vogel 2011). Roku 1997 Teng umírá.

Po Tengovi se k moci dostává generální tajemník Ťiang Ce-min a spolu s ním vicepremiér (později premiér) Ču Žung-ťi, který měl v 80. letech velký podíl na transformaci Šanghaje ve významné ekonomické centrum a v 90. letech pokračoval v celkové ekonomické transformaci Číny, díky které získala členství ve Světové obchodní organizaci (Šebeňa 2024: 92).

Nejvýznamnější Čuovou ekonomickou reformou ve vztahu k politické geografii byla daňová reforma, kdy zefektivnil schopnost centrální vlády vybírat daně od provincií, což ovšem mělo vedlejší účinek v podobě toho, že se provincie dostávaly do deficitů, neboť byly stále zodpovědné za investování a také za dodržování stanovených ekonomických cílů centrální vládou. Kvůli těmto faktorům a také kvůli pozdním dodávkám peněz z Pekingu se musely provincie uchýlit k alternativním způsobům získávání ekonomických zdrojů: nezákonné vybírání poplatků od občanů, privatizace realitního sektoru a půjčky (Šebeňa 2024: 92-93).

Centrální vláda začala stanovovat ekonomické cíle v pětiletkách, což má za následek to, že provincie leckdy nadhodnocují své ekonomické výsledky a centrální vláda si to uvědomuje, dokonce vznikají kuriozní situace, kdy HDP jednotlivých provincií může být vyšší, než celé ČLR a centrální vláda tak musí měřit ekonomickou aktivitu provincií alternativními způsoby (Šebeňa 2024: 97).

Toto je další ukázkový příklad kvazi-federalismu v ČLR. Byť centrální vláda oficiálně má kontrolu, realita je trochu odlišná. Ťiang Ce-min a Ču Žung-ťi ukončili zlatou éru decentralizace (1978-1993) (McGregor 2012: 177), v kontextu 90. a 00. let tak lze mluvit o pokusu ekonomické recentralizace, která ovšem nesplnila očekávaný efekt (McGregor 2012: 179), jak je výše zmíněno.

Dalším příkladem kvazi-federalismu může být ekonomická soutěživost mezi samotnými municipalitami, což zajímavě popsal novinář Richard McGregor ve své knize *Strana*. Několikrát navštívil město Tan-tung v provincii Liao-ning, které leží přímo u hranice s KLDL. V 00. letech město zaznamenalo značný ekonomický růst, přesto ale jeho obyvatelé nebyli s mírou ročního růstu 16 % spokojeni, protože blízké přístavní město Jing-kehou zaznamenalo roční růst 18 %. McGregor nám tak nabízí zajímavou perspektivu o čínské ekonomice. Svět se ji naučil vnímat jako ekonomický „supertanker“, který je třeba srovnávat se západními ekonomikami, ovšem lze ji také chápat jako „velké loďstvo malých komerčních lodiček“, které plují plnou parou vpřed a soutěží mezi sebou (2012: 174-175, 180).

Ekonomický růst Číny za posledních 40 let přinesl mnoho ukazatelů, které se kvantitativně dají měřit a jsou podstatné i pro politicko-geografickou analýzu. Podíváme se tedy na některé ukazatele současné Číny.

7.1 HDP provincií a AO

U HDP je třeba specifikovat, jestli se bavíme o HDP země, či HDP na obyvatele, poněvadž celkové HDP řadí ČLR jako druhou největší ekonomiku světa. Podíváme-li se ovšem na HDP na obyvatele, dozvíme se jiný příběh, pro tuto analýzu podstatnější. HDP na obyvatele řadí ČLR k rozvíjejícím se ekonomikám (Anděl, Bičík, Bláha 2021: 183).

Nejvyššího HDP na obyvatele dosahují Peking a Šanghaj¹², dále provincie Ťiang-su, Če-ťiang, Fu-ťien a Kuang-tung, tedy přímořská města a provincie. Nejnižšího HDP na obyvatele naopak dosahují provincie Chej-lung-ťiang a Ťi-lin v Mandžusku, AO Tibet a provincie Čching-chaj a Kan-su na západě a AO Kuang-si spolu s provinciemi Kuej-čou a Jün-nan na jihu země. Provincie, kterými protéká řeka *Jang-c'*, z pravidla dosahují střední míry HDP na obyvatele (ChinaPower 2023) (mapa č.25). Platí tedy, že ekonomické centrum se nachází primárně v oblasti přímořské vlastní Číny, zatímco periferie jsou vnitroasijské oblasti a jih.

Centrální vláda si uvědomuje značné ekonomické rozdíly mezi přímořským východem a vnitrozemím. Proto v minulých letech představila nové regionální politiky, jako Plán pro vzestup centrální Číny a pro západ. Bude ale dlouho trvat, než se tyto politiky řádně projeví a tak ekonomickými centry dodnes zůstávají Peking, Šanghaj a pásmo měst v ústí řeky *Jang-c'*, jako Nanking, Chuaj-an, či Chang-čou. Řeka *Jang-c'* tvoří nejdůležitější rozvojovou socio-ekonomickou osu od pobřeží až po S'-čchuánskou pánev (Anděl, Bičík, Bláha 2021: 185-186) (mapa č.26, 27).

Dále je zajímavé si rozdělit HDP ČLR podle jednotlivých sektorů. Data z roku 2021 ukazují, že sektor služeb tvoří 53 % čínského HDP, zatímco průmyslový sektor tvoří 39 % a zemědělský 7 % (ChinaPower 2023).

7.2 Infrastruktura

Další aspekt, na který je třeba se zaměřit, je infrastruktura, a v případě ČLR je to hlavně infrastruktura železniční. Je všeobecně známo, že ČLR v posledních desetiletích masivně investovala do výstavby železnic, zajímavě však je, že již v roce 1949 existovala poměrně hustá železniční síť o délce cca 33,700 km. V roce 1999 se délka tratí zdvojnásobila na 67,400 km a roku 2009 již přesahovala 85 tisíc km. V roce 2009 také začala výstavba vysokorychlostních železnic, které byly soustředěny hlavně do přímořských regionů od severu na jih, ovšem data z roku 2019 ukazují již o něco hustší síť vysokorychlostních železnic po celé vlastní Číně, v Mandžusku a také do Sin-ťiang. Mapa železniční infrastruktury nám celkově ukazuje hustou železniční síť, která pokrývá celou vlastní Čínu a většinu Mandžuska, kvůli komplikovanosti terénu a počtu obyvatelstva však výrazně slábne směrem do AO Tibetu a Sin-ťiang (Wang, Du, Liu a Tong 2022) (mapa č.28).

7.3 Populace a migrace

Jako první by k populaci mělo být poreferováno o takzvané politice jednoho dítěte. Na začátek by mělo být zmíněno, že se nejednalo o striktní zákaz pro všechny mít více než jedno dítě. Nejstriktnější tento zákaz byl hlavně pro městskou populaci Chanů, kteří v 80. letech tvořili zhruba 20 % celkové populace. Později se uváděly v platnost výjimky, např. pokud oba rodiče byli jedináčci, mohli mít děti dvě a jak již bylo výše zmíněno, politikou

¹² Společně s městy Tchien-ťin a Čchung-čching se jedná o přímo spravované municipality, které jsou metropolemi v ekonomickém, i politickém slova smyslu. Konkrétně Čchung-čching byl roku 1997 separován od provincie S'-čchuan, aby vzniklo ekonomické a politické centrum v západní Číně a dohnalo tak pobřežní regiony (Šebok 2024: 74).

jednoho dítěte téměř nebyly ovlivněny etnické minority. Předpokládá se, že politika jednoho dítěte zabránila narození mezi 200-400 milionů lidí, než byla v roce 2016 zrušena (Dubravčíková 2024: 63).

Byť politika jednoho dítěte splnila cíl a zpomalila masivní populační boom, přinesla i dlouhodobé negativní aspekty. Prvním je generační nerovnost, která se pojmenovává jako problém „4:2:1“. Senioři nedosahují na kvalitní penze a tak se musí spoléhat na zabezpečení od mladší generací, kterých ovšem není dostatek (Dubravčíková 2024: 64). Dalším problémem je genderová nerovnost. Chanové si neváží žen a odhaduje se, že za celou dekádu 90. let každý rok páry potratily zhruba 500 tisíc nenarozených dětí, které měly být z naprosté většiny ženského pohlaví. V současné ČLR tak vznikla situace, kdy existuje zhruba 40 milionů mužů navíc, což Čínu dělá zemí s největší genderovou nerovnováhou na světě (Dubravčíková 2024: 65; Rozelle a Hell 2020: 61).

Největším negativním aspektem (nejen) politiky jednoho dítěte však je, že nastává opačný problém. Z populačního boomu se stala populační stagnace. Více lidí odchází do neproduktivního věku, než se rodí a tento trend nemá v dalších dekáдах nikam zmizet (Rozelle a Hell 2020: 37; The Economist 2024).

Dalším významným aspektem čínské politické geografie je fenomén vnitrostátní migrace. Ekonomický rozvoj přímořských provincií v 80. a 90. letech minulého století podnítil masivní vlny migrace z vnitrozemských provincií za pracovními příležitostmi. Migrace vyvrcholila v 00. a v 10. letech (mapa č.29). Jenom v roce 2000 dočasně žilo ve městech na 120 milionů lidí a v roce 2017 přes 240 milionů (Dubravčíková 2024: 59). Proč dočasně? Zde se vracím k výše zmíněnému systému chu-kchou, který jen velmi těžko umožňuje obyvatelstvu Číny změnit bydliště. To negativně dopadá hlavně na Čiňany z rurálních oblastí a z méně rozvinutých provincií, kteří potom nemají třeba stejná pracovní práva, jako zaměstnanci z městských oblastí. Dále stojí za zmínku, že 64 % celkové populace ČLR má status rurálního chu-kchou, zatímco 36 % má městský status (Rozelle a Hell 2020: 79). Jde o jednu z dalších kuriozních situací, neboť je to právě migrující pracovní síla, která z velké části pomohla rozvoji velkých čínských metropolí. V současnosti se však trend migrace začíná měnit. Pracovní síla migruje do menších přístavních měst, jako Čching-tao, Sia-men, či Ta-lien, které mají kolem 5 milionů obyvatel (Dubravčíková 2024: 60-61).

Na socioekonomické rozdíly, respektive nerovnosti mezi rurálními oblastmi a městskou Čínou ve své knize *Neviditelná Čína* upozorňuje americký ekonom Scott Rozelle, který od 80. let mnohokrát na venkov vycestoval a se svým výzkumným týmem přinesl mnoho zajímavých údajů o současném stavu venkovské Číny.

Základní tezí Rozellovy knihy je, že Čína čelí takzvané pasti středně příjmových zemí. Čína ještě není zemí rozvinutou, ale také již není zemí chudou, což ji umisťuje do přechodové střední kategorie, pokud jde o HDP na obyvatele (2020: 19-21). Pro úspěšný přechod do vysokopříjmové kategorie potřebuje kvalitní lidské zdroje, tedy potřebuje pracovní sílu, která dokáže zastat vysokopříjmové práce, které se v Číně čím dál více tvoří (53 % HDP ČLR tvoří služby) (Rozelle a Hell 2020: 27).

Rozelle upozorňuje na překážky, před kterými Čína na cestě mezi vysokopříjmové země stojí. Cca 70 % čínské pracovní síly má dokončeno pouze nižší stupeň střední školy, jinými slovy 70 % ukončilo střední školu předčasně, dalších 30 % má dokončenou střední školu a cca 12,5 % má vysokou školu (2020: 48-49, 69). Centrální vláda si začala uvědomovat narůstající problém nekvalitního školství a také nedostatečné školní

docházky. Data z roku 2015 ukazují, že zhruba 97 % městských dětí dokončí střední školu a v současnosti údajně cca 80 % rurálních dětí dochází do středních škol, které ovšem leckdy nejsou v kvalitním stavu. Pro další vývoj Číny je alarmující, že 75 % dětí ve věku 0-3 se narodily se statusem rurálního chu-kchou (2020: 78-79).

Kvalitativní problémy rurálního školství Rozelle se svým týmem viděli na vlastní oči. Často se dostali do lokalit, kde byla adresa školy, jenže žádná škola tam ve skutečnosti nebyla. Další zjištění přineslo, že zhruba 56 % studentů stráví školní stáže v továrnách (2020: 91, 93). Dále se děti z rurálních oblastí potýkají s nemocemi. Výzkum Rozelleho týmu odhaduje, že cca 60 % dětí z rurálních regionů se potýká s alespoň jednou z těchto tří typů nemocí: anémie, infekce střevními červy a zhoršená zraková schopnost (2020: 109). Tyto a další problémy trápí rurální oblasti Číny, naopak v městských oblastech se vyskytují zřídka.

7.4 Si Ťin-pchingův vliv na současnou ČLR

Poslední téma, kterému musí být v této práci věnována pozornost, je Si Ťin-pching, jeho nástup k moci a způsob, jakým transformuje současnou Čínu. Jeho éra ještě nejspíš zdaleka není u konce, což by nám ovšem nemělo bránit v tom se podívat na některé nejtěžnější momenty jeho dosavadní vlády. V následujících odstavcích vysvětlím, proč právě Si Ťin-pching má význam pro současnost a budoucnost ČLR.

Zajímavý je samotný Siho nástup k moci, neboť mnoho analytiků a pozorovatelů se domnívalo, že Si bude produktem liberalizačních tendencí ve straně, či jen figurka, kterou budou snadno moci ovlivňovat bývalí generální tajemníci Ťiang Ce-min a Chu Ťin-tchao (Pillsbury 2019: 29; Wong 2023: 51). Pokládalo se za všeobecně uznávaný předpoklad, že je již nemožné, aby někdo ve straně získal natolik významný podíl na moci, aby mohl vládnout bez omezení a bez ohledu na frakce KS (McGregor 2012: 7).

Si Ťin-pchingův nástup k moci byl ale definován tvrdým vnitrostranickým bojem proti jeho rivalovi, kterým byl další čelní představitel KS, jenž se dostával na výsluní. Byl jím Po Si-laj, předseda KS v přímo spravované municipalitě Čchung-čching, který si dokázal zajistit popularitu mezi občany díky oprášení maoistické revoluční rétoriky a zaváděním sociálních programů na snížení nerovností, čímž se nakonec chtěl dostat do vedoucí pozice KS Číny. Roku 2012 byl však ze své funkce odstraněn a na doživotí uvězněn kvůli korupčnímu skandálu, a údajně to byl právě Si, kdo hrál klíčovou roli při jeho vyšetřování. Ještě téhož roku během Vánoc se Si stal generálním tajemníkem strany (Wong 2023: 51-53).

Si následně začal upevňovat své pozice skrze tzv. „válku proti korupci“, při níž během prvních dvou let bylo odstraněno na 410 tisíc členů¹³ a více než 50 představitelů s alespoň ministerskou funkcí (Wong 2023: 59). Na důležité pozice dosazoval sobě loajální kádry, typicky do Centrální komise pro disciplinární inspekci, za jejíhož užití umocnil svoji autoritu ve straně (Wong 2023: 60, 66-67). Zajímavým aspektem vnitrostranického souboje mezi Sim a Poem je ten, že panují spekulace ohledně toho, že Po Si-laj měl styky s představiteli Lidově osvobozené armády, aby upevnil svoji moc. Si po jeho odstranění nechal provést čistku armády. Při vztahu mezi KS Číny a Lidově osvobozenou armádou je podstatné zmínit, že armáda nepřísahá chránit stát, ale stranu

¹³ Pro doplnění uvedu, že KS Číny má na 96 milionů členů, i tak si ale strana pečlivě vybírá kádry. Např. v roce 2014 bylo podáno na 22 milionů přihlášek do strany, ale zhruba jen 2 miliony byly akceptovány (Šebok 2024: 81).

(McGregor 2012: 105; Mitter 2023). Odstranění Po Si-laje tak znamenalo zabránění vzniku potenciálního konkurenčního mocenského centra.

Si Ťin-pching završil svoji snahu o podmanění strany roku 2022 na 20. stranickém sjezdu, na kterém oficiálně prolomil omezení výkonu funkčního období generálního tajemníka a může tak zastávat třetí funkční období (Hála 2022). Oficiálně tak Si Ťin-pching koncentruje nejvíce moci ve svých rukou od dob Mao Ce-tunga, dokonce si přisvojil určité tituly, které Maovi dříve náležely (Šebok 2024: 86).

Jako se Ťiang Ce-min a Ču Žung-t'i snažili provést ekonomickou recentralizaci státu, pokusil se Si Ťin-pching o politickou recentralizaci strany a státu, aby zvrátil kurz systému fragmentovaného autoritářství. Nejlépe se dá Siho pokus o recentralizaci shrnout Maovým sloganem: „Východ, jih, sever, západ, centrum, strana, vláda, armáda, společnost a vzdělávání – strana ovládá vše.“ (Šebok 2024: 73, 85).

Společně se snahou upevnit kontrolu nad stranou a státem je viditelný ještě jeden prvek Siho politiky, kterým je chanský nacionalismus. Již výše jsem se věnoval sinizaci nechanských oblastí, což se týká hlavně AO a SAR. Politiky, jako sinizace Sin-ťiangy, Tibetu, či snaha si podmanit Hong Kong jsou produktem a leckdy vlastní iniciativou Siho (Wong 2023: 186, 194).

Chanský imperiální nacionalismus, jako politická ideologie, získává v současné ČLR na stále větší popularitě a jeden ze směrů této ideologie považuje KS Číny za pokračovatele chanského historického odkazu císařských dynastií (Hu 2023). Chanský nacionalismus má i zajímavý kulturní a nejen geopolitický přesah pro současné ambice ČLR. Reportáž zpravodajského kanálu ČT 24 uvádí příklad města Luo-jang v provincii Che-nan, ve kterém začala „renesance“ tradičních čínských oděvů Chan-fu. Provincie Che-nan historicky byla centrem rozvoje čínských rituálů a obřadů, se kterými se i tento oděv pojí (X 2024). Provincie Che-nan se nalézá v prostoru, kde vznikl starý koncept *Chua-sia*.

Již první nacionalističtí ideologové varovali před chanským nacionalismem, jakožto vůdčí ideologií čínského státu, jak je výše uvedeno, a samotná centrální vláda si uvědomuje problematičnost této ideologie, pokud by se stala určující v rozhodovacím procesu (Tiezzi 2014).

Pouze budoucnost nám však přesně odhalí, jaký bude další vývoj současné ČLR. V současném turbulentním vývoji systému mezinárodních vztahů se může stát mnoho nečekaného, zatím se ale nezdá, že by Si Ťin-pchingovo uchvácení moci bylo v ohrožení a nastala by změna v současném směřování Číny k větší centralizaci státní moci a silícího dominantního postavení Chanů. Nezbyvá, než si počkat na příští léta a dekády.

Závěr

O politické geografii Číny by mohlo být napsáno mnohonásobně více, nicméně jsem omezen rozsahem bakalářské práce a aplikací teorie vztahu centra a periferie. Snažil jsem se představit ucelený kontext historické, i současné politické geografie Číny, která mi pomůže v zodpovězení výzkumných otázek, na které je nyní třeba odpovědět.

Co je v Číně centrum? Analýza jasně prokázala, že v současné ČLR musíme mluvit o polycentrické struktuře státu, což koneckonců dokazuje systém fragmentovaného autoritářství a kvazi-federalismus. Vojensko-administrativní centrum dnešní Číny jasně leží v Pekingu. Čung-nan-chaj propojuje struktury státu, Komunistické strany a armády. Pamatujme, že státní a stranické orgány se prolínají a politický systém státu je dvoustupňový, strana je státu nadřazena, čelní stranictví představitelé jsou zároveň představiteli státními a leckdy i armádními. Lidově osvobozené armády přísahá chránit nikoliv stát, ale stranu.

Ekonomickými centry v současné Číně lze definovat zaprvé pásmo přímořské Číny s Šanghají v čele, které se táhne od Pekingu podél pobřeží na jih, až do provincie Kuang-tung, a za druhé města ve vnitrozemské Číně, primárně podél toku *Jang-c'-ťiang*, kde se koncentruje kapitál a služby, o tomto pásmu měst podél toku *Jang-c'* lze hovořit jako o podřízených centrech. Z hlediska historického kontextu Číny je zde jistá spojitost se Skinnerovou makroregionální analýzou Číny, kdy lidské, ekonomické a materiální zdroje se koncentrovaly kolem jednotlivých ekonomických městských center.

Kulturní centrum by se v širším pojetí dalo označit za prostor vlastní Číny, respektive za prostor historického čínského centra, tedy prostor údolí *Chuang-che*, Velké čínské nížiny a prostor severní Číny v blízkosti Pekingu, kde se koncentrují Chanové. Nejlépe tak podstatu celkového čínského centrálního prostoru vystihl politický geograf Martin Ira Glassner: „*Centrum Číny, stejně jako Mexika, Egypta, Peru a Iráku, je jedním z největších kulturních srdcí světa.*“ (1995: 108).

Co je v Číně periferie? Odpověď na tuto výzkumnou otázku je o něco komplikovanější, minimálně ve vztahu k horizontalitě a vertikalitě periferality. Nejprve si vydefinujme horizontální periferie Číny. Rozhodně platí, že AO Sin-ťiang je horizontální periferií, stejně tak AO Tibet, AO Ning-sia spolu s provinciemi Čching-chaj a Kan-su. Vzdálenost mezi těmito oblastmi a centrální vládou v Pekingu je jasně definuje jako horizontální.

Tyto periferie jsou stejně tak periferiemi vertikálními. AO Sin-ťiang, Tibet, Ning-sia a provincie Čching-chaj a Kan-su z hlediska tří charakteristik periferality spadají do všech tří kategorií. Vzdálenost mezi centrem a periferiemi je jasně dána, kulturní odlišnost mezi Tibetany, turkickými národy, Chueji, Mongoly a Chany je z hlediska náboženského a jazykového patrná a jsou vojensko-administrativně, ekonomicky i kulturně závislémi, tedy marginálními.

Dále jsou zde periferie vertikální, ale nikoliv horizontální. To rozhodně platí o AO Vnitřního Mongolska, které v rámci tří kategorií periferality spadá do vojensko-administrativní, ekonomické a kulturní podřízenosti. Stejně tak AO Kuang-si na jihu spolu s přilehlými provinciemi nesplňuje kritérium vzdálenosti. To platilo v císařských dobách, ne však v současnosti, kdy moderní technologie a vyspělá infrastruktura překonávají vzdálenostní bariéry relativně nenáročného rovinatého terénu. Stejně tak jako AO Vnitřní Mongolsko je jih vojensko-administrativně, ekonomicky a kulturně podřízen centru. Sever země, mandžuské provincie Chej-lung-ťiang a Ťi-lin se nacházejí v situaci,

kdy ze tří kritérií splňují pouze kritérium poslední, tedy závislost. Na centru jsou závislé pouze vojensko-administrativně a ekonomicky, neboť ke kulturní standardizaci již došlo. Stejně jako u jihu země je sever propojen s centrem skrze hustou infrastrukturu.

Výše popsané jsou s výjimkou jihu Číny vnitroasijskými periferiemi. Za periferii ve vlastní Číně lze v širším rámci označit rurální oblasti a SAR Hongkong a Macao, které lze označit za periferie vertikální, neboť jsou v jasné podřízenosti ve vztahu k centru, ale bez geografické bariéry. U Hongkongu můžeme ze tří kategorií pozorovat odlišnost jazykovou, dále závislost vojensko-administrativní a kulturní standardizaci v oblasti jazykové, u Macaa pak sledujeme závislost pouze vojensko-administrativní. O obou SAR lze ale říct, že se jedná o periferie asymetrické, neboť ekonomika Hongkongu byla rozvinutější, než zbytku Číny a Macao významně ekonomicky vzestoupilo.

Jaká je v Číně dynamika ve vztahu mezi centrem a periferií? Stejně jako jsem kapitoly práce dělil na dění ve Vnitřní Asii a ve vlastní Číně, učiním tak zde a začnu Vnitřní Asií. Historicky se jedná o vojensky podmaněné, koloniálně spravované území z centra a tento vztah přetrvává dodnes. Periferie Vnitřní Asie jsou marginalizovány a podmaněny, o to více může centrální vláda uplatňovat svoji autoritu v éře moderních technologií, kdy geografická vzdálenost již není určujícím faktorem a armáda se může snadno přesouvat i po tak geograficky komplikovaných regionech, jako je Tibet (Lee 2017).

I ve vztahu k vlastní Číně je uplatňována čím dál větší autorita vojensko-administrativního centra v Pekingu. Si Ťin-pchingovy snahy o revizi fragmentovaného autoritářství, kvazi-federalismu a potlačení opozice zaznamenaly úspěchy a prozatím není důvod se domnívat, že by došlo ke změně současného směřování. Vojensko-administrativní centrum posiluje svoji autoritu nad ekonomickými, kulturními centry a všemi periferiemi. Podíváme-li se na mapu Číny z historické perspektivy, tak vidíme periferie na severu, západě, i jihu a řídicí centrum ve středu. Není tak divu, že již ve starověku začali Číňané sami sebe identifikovat pojmem *Čung-kuo*.

Výzkumné otázky jsou zodpovězeny a teoretické cíle práce tedy splněny. Obrátme se však ještě ke konkrétním konceptům konceptuální mapy Evropy a k časovému schématu čtyř fází. Začnu u pojmu suprateritorialita.

Domnívám se, že právě suprateritorialita je ze všech konceptů ten nejlépe aplikovatelný na podmínky Číny. Jako hrála v západní Evropě nezastupitelnou roli katolická církev, v Číně to bylo konfuciánské úřednictvo a také čínština. Suprateritorialita z Evropy mizí během Reformace, katolická církev ztrácí své výsadní postavení. Z Číny suprateritorialita nezmizela, dynastické cykly nám ukazují, že pro Čínu je typický rozpad a sjednocení, které vždy proběhlo za pomoci stejné instituce, tedy konfuciánského úřednictva. Je-li v dějinách Číny nějaký bod, kdy hrozil zánik suprateritoriality, byl to kolaps císařství roku 1911 a občanská válka. Lze ovšem argumentovat, že Komunistická strana Číny suprateritorialitu obnovila nikoliv ve smyslu, že by byli pokračovateli konfuciánského úřednictva, ale ryze v tom pojetí, že jsou jediná instituce, která vykonává administrativu nad většinou historického čínského prostoru.

Při analýze politické geografie Číny jsem zjistil, že aplikace konceptu Osa Západ-Východ, Osa Sever-Jih na čínské podmínky bude mnohem obtížnější, než na evropské. V čínském kontextu by se nejspíš dalo hovořit o propojení těchto Os do jedné, kterou je v čínském případě Osa Sever-Jih, jak popisoval Fairbank. Možná by ale přesto bylo lepší se v čínském kontextu vyhnout konceptualizaci na Osy podle světových stran a trochu vágněji tento koncept označit za vztah mezi vlastní Čínou a Vnitřní Asií.

Podle mého názoru se čtyři dimenze teritoriální kontroly dají v prostoru Východní Asie zestručnit na dvě. Tou první je geopolitická vzdálenost na sever a západ od imperiálního centra (ať už jde o Peking, Nanking, či Kchaj-feng, atd.). Geopolitická vzdálenost od pásma obchodních měst není určujícím faktorem, neboť se nejednalo o nezávislá centra. V Číně, na rozdíl od Evropy, vždy existovalo jednotící imperiální centrum. Tou druhou dimenzí je etnický a lingvistický základ pro pokusy o budování centra. Rokkan velmi dobře vypočítával, že ve středověké Evropě vznikala vojensko-administrativní centra na periferii Říma a obchodních měst, ať už tím myslíme, Anglii, Francii, či Španělsko. Domnívám se, že v prostoru Východní Asie můžeme sledovat něco podobného. Kočovné kmeny Kitanů, Džurčenů a Mandžů byly schopny si osvojit konfuciánskou úřední správu a zkombinovat ji s efektivní vojenskou správou (Fairbank 1998: 135,137,174). Na periferii Čínského impéria tak také vznikala silná vojensko-administrativní centra, která nakonec byla schopna buď celou, či část Číny si vojensky podmanit. Samy se však poté opět staly periferiemi příliš kolosálního čínského celku.

Konečně se tak dostávám k poslednímu teoretickému konceptu, kterým je schéma čtyř časových fází. I. fázi schématu v Číně lze pozorovat mezi prvním sjednocením dynastie Čchin a rozvoje zkuškového systému v období dynastie Tchang a Sung. Centrum penetrovalo do jím ovládaného teritoria a proces state-building byl uskutečněn o zhruba 500 let dříve, než v Evropě. Poté však nastává poměrně paradoxní situace, neboť v čínských dějinách se IV. fáze modelu realizoval dříve, než II. a III. State-building měl za následek vznik administrativního aparátu, který expandoval napříč teritorem. II. fázi modelu lze nejlépe zasadit do období dynastie Čching, která nejlépe dokázala vytvořit instituce jako branecká armáda a populace se se státem začíná identifikovat, v čínském případě spíše vymezovat proti Mandžům. III. fáze je v čínském kontextu problematická kvůli přerušované kontinuitě státu v první polovině 20. století a povaha současného komunistického režimu začleňuje masy do aktivní participace de iure, ovšem de facto se nejedná o model, který by se dal srovnat s evropskými, či jinými demokraciemi.

Toto jsou závěry mé práce. Věřím, že práce by se ještě dala rozšířit a obohatit, nicméně se domnívám, že se mi podařilo splnit základní teoretické cíle a obohatit aplikaci Rokkanovy teorie na jiný civilizační okruh, než evropský. Politická geografie Číny a její dějinný vývoj dokazuje, že tento cíl je možný.

Seznam literatury

Anděl, Jiří – Bičík, Ivan – Jan D. Bláha (2021). *Makroregiony světa: Nová regionální geografie* (Praha: Nakladatelství Karolinum).

AP (2023). *China's new national map has set off a wave of protests. Why?* (<https://apnews.com/article/china-map-territorial-dispute-south-sea-702c45165d7f9cade796700fffa5691e>, 14. 4. 2024).

Baar, Vladimír (2002). *Národy na prahu 21. století Emancipace nebo nacionalismus?* (Ostrava: Nakladatelství Tilia).

Barmé, Geremie R. (1999). Walled Heart of China's Kremlin. *The Time* 154 (12).

BBC News (2009). *China's main ethnic minorities* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/8136043.stm>, 27. 4. 2024).

BBC News (2019). *Greater Bay Area: China's ambitious but vague economic plan* (<https://www.bbc.com/news/business-47287387>, 22. 4. 2024).

BBC News (2023). *Hong Kong profile* (<https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-16517764>, 22. 4. 2024).

BBC News (2023). *Macau profile* (<https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-16599919>, 22. 4. 2024).

Bělka, Luboš (2024). Tibet: Why is the mysterious „snowy kingdom“ part of China today?. In: Kironka, Kristina – Turcsanyi, Richard Q., *Contemporary China: A new superpower?* (Abingdon: Routledge), s. 156-165.

Big Think (2021). *China's most important border is imaginary: the Hu Line* (<https://bigthink.com/strange-maps/hu-line/>, 27. 4. 2024).

Chen, Dingding – Chen, Tiffany (2019). Is the Greater Bay Area China's Future?. *The Diplomat*. 31. 7. 2019 (<https://thediplomat.com/2019/07/is-the-greater-bay-area-chinas-future/>, 23. 4. 2024).

Cheng, Tiejun – Selden, Mark (1994). The Origins and Social Consequences of China's Hukou System. *The China Quarterly* ročník není uveden (139), s. 644-668.

China Discovery (2024). *Gansu Maps 2024: Updated, Detailed and Downloadable* (<https://www.chinadiscovery.com/gansu-tours/maps.html>, 27. 4. 2024).

ChinaPower (2023). *Unpacking China's GDP* (<https://chinapower.csis.org/tracker/china-gdp/>, 23. 4. 2024).

China-United States Exchange Foundation (2023). *Exploring the ethnic groups of China* (<https://www.cusef.org.hk/en/cusef-blog/exploring-the-ethnic-groups-of-china>, 17. 4. 2024).

Chinese thought (nedatováno). *Key Concepts* (https://www.chinesethought.cn/EN/shuyu_show.aspx?shuyu_id=2148, 6. 4. 2024).

Constitution of the People's Republic of China (2019). (https://english.www.gov.cn/archive/lawsregulations/201911/20/content_WS5ed8856ec6d0b3f0e9499913.html, 18. 4. 2024).

- Doshi, Rush (2021). *The Long game: China's Grand Strategy to Displace American Order* (New York: Oxford University Press).
- Dubravíčková, Klára (2024). Living standards and social issues: What is it like to live in China? In: Kironka, Kristina – Turcsanyi, Richard Q., *Contemporary China: A new superpower?* (Abingdon: Routledge), s. 58-69.
- Ekstrom, Marin (2023). Language policy in Inner Mongolia and its Implications for Chinese and International Human Rights. *China Research Center* 22 (1).
- Elman, Benjamin A. (1989). Imperial Politics and Confucian Societies in Late Imperial China: The Hanlin and Donglin Academies. *Modern China* 15 (4), s. 379-418.
- Fairbank, John King (1998). *Dějiny Číny* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny).
- Fischer, Andrew M. (2021). How Much Does Beijing Control the Ethnic Makeup of Tibet?. *ChinaFile*. 2. 9. 2021 (<https://www.chinafile.com/reporting-opinion/viewpoint/how-much-does-beijing-control-ethnic-makeup-of-tibet>, 16. 4. 2024).
- Flora, Peter – Kuhnle, Stein – Urwin, Derek (1999). *State Formation, Nation-Building, and Mass Politics in Europe The Theory of Stein Rokkan* (New York: Oxford University Press).
- Gao, Charlotte (2018). The CCP's Proposed Term Limit Change Shocks China. *The Diplomat*. 26. 2. 2018 (<https://thediplomat.com/2018/02/the-ccps-proposed-term-limit-change-shocks-china/>, 19. 4. 2024).
- Glassner, Martin Ira (1995). *Political Geography* (New York: John Wiley and Sons, Inc.).
- Hála, Martin (2022). Velkolepý návrat ke kultu osobnosti. *Sinopsis*. 14. 10. 2022 (<https://sinopsis.cz/velkolepy-navrat-ke-kultu-osobnosti/>, 25. 4. 2024).
- Hong Kong Traveler (2023). *Hong Kong Area by Area* (<https://www.hong-kong-traveller.com/hong-kong-by-area.html>, 27. 4. 2024).
- Hoonstra, Harm (2022). Special Economic Zones of China. *MSA*. 21. 12. 2022 (<https://msadvisory.com/special-economic-zones-china/>, 21. 4. 2024).
- Horálek, Adam (2013). *Geografie Číny* (Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci).
- Hu, YanWenan (2023). The Rising Tide of ‚Imperial Han‘ Nationalism in China. *The Diplomat*. 2. 12. 2023 (<https://thediplomat.com/2023/12/the-rising-tide-of-imperial-han-nationalism-in-china/>, 25. 4. 2024).
- Inner Asian and Uralic National Resources Center (2024). *Mongols and Inner Mongolia* (<https://iaunrc.indiana.edu/china-minorities/about-the-project/index.html>, 14. 4. 2024).
- Inner Asian and Uralic National Resources Center (2024). *Tibetans and Tibet* (<https://iaunrc.indiana.edu/china-minorities/tibetans/index.html>, 15. 4. 2024).
- Inner Asian and Uralic National Resources Center (2024). *Uyghurs and Xinjiang* (<https://iaunrc.indiana.edu/china-minorities/uyghurs/index.html>, 14. 4. 2024).
- International Campaign for Tibet (2023). *China is trying to replace „Tibet“ with the artificial term „Xizang“* (<https://www.savetibet.eu/china-is-trying-to-replace-tibet-with-the-artificial-term-xizang/>, 16. 4. 2024).

- International Monetary Fund (2024). *GDP per capita, current prices* (<https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/MAC/LUX/CHE/SGP/NOR/IRL/ISL>, 22. 4. 2024).
- Jennion, James (2021). China's Repression of the Hui: A Slow Boil. *The Diplomat*. 15. 6. 2021 (<https://thediplomat.com/2021/06/chinas-repression-of-the-hui-a-slow-boil/>, 16. 4. 2024).
- Kaplan, Robert D. (2022). *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu* (Praha: nakladatelství Bourdon).
- Kelemen, Barbara (2024). Xinjiang: Why has China imprisoned more than a million Uyghurs in re-education camps? In: Kironka, Kristina – Turcsanyi, Richard Q., *Contemporary China: A new superpower?* (Abingdon: Routledge), s. 147-155.
- Kennedy, Paul (1996). *Vzestup a pád velmocí: Ekonomické a vojenské konflikty v letech 1500-2000* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny).
- Kissinger, Henry (2012). *On China* (Londýn: Penguin books).
- Knoema (nedatováno) *Guangxi* (<https://knoema.com/atlas/China/Guangxi>, 17. 4. 2024).
- Lacroix, Xavier (2020). Unequal Treaties with China. *Digital Encyclopedia of European History*. 22. 6. 2020 (<https://ehne.fr/en/encyclopedia/themes/europe-europeans-and-world/europe-and-legal-regulation-international-relations/unequal-treaties>, 26. 3. 2024).
- Lee, John (2017). 12 regions of China: Inner Mongolia. *The Diplomat*. 27. 7. 2017 (<https://thediplomat.com/2017/07/12-regions-of-china-inner-mongolia/>, 14. 4. 2024).
- Lee, John (2017). 12 regions of China: The Gansu and Ningxia Corridors. *The Diplomat* 27. 7. 2017 (<https://thediplomat.com/2017/07/12-regions-of-china-the-gansu-and-ningxia-corridors/>, 16. 4. 2024).
- Lee, John (2017). 12 regions of China: The North China Plain. *The Diplomat*. 18. 7. 2017 (<https://thediplomat.com/2017/07/12-regions-of-china-the-north-china-plain/>, 27. 4. 2024).
- Lee, John (2017). 12 regions of China: The Sichuan Basin. *The Diplomat*. 20. 7. 2017 (<https://thediplomat.com/2017/07/12-regions-of-china-the-sichuan-basin/>, 27. 4. 2024).
- Lee, John (2017). 12 regions of China: The Southwest. *The Diplomat*. 29. 7. 2017 (<https://thediplomat.com/2017/08/12-regions-of-china-the-southwest/>, 17. 4. 2024).
- Lee, John (2017). 12 regions of China: Tibet. *The Diplomat*. 29. 7. 2017 (<https://thediplomat.com/2017/07/12-regions-of-china-the-tibetan-plateau/>, 15. 4. 2024).
- Lee, John (2017). 12 regions of China: Why the Center Still Reigns Supreme.. *The Diplomat*. 31. 7. 2017 (<https://thediplomat.com/2017/07/12-regions-of-china-why-the-center-still-reigns-supreme/>, 26. 4. 2024).
- Lee, John (2017). 12 regions of China: Xinjiang. *The Diplomat*. 29. 7. 2017 (<https://thediplomat.com/2017/07/12-regions-of-china-xinjiang/>, 14. 4. 2024).
- Lingea s.r.o. (2018). *gramatika současné čínštiny* (Brno: Lingea s.r.o.).
- Li, Minmin – He, Biao – Guo, Renzhong – Li, You – Chen, Yu – Fan, Yong (2018). Study on Population Distribution Pattern at the County Level of China. *ResearchGate*. 10. 10.

2018

(https://www.researchgate.net/publication/328206059_Study_on_Population_Distribution_Pattern_at_the_County_Level_of_China, 27. 4. 2024), s. 1-16.

Liu, Feng – Rossiter, David G. – Zhang, Gan-Lin – Li, De-Cheng (2020). A soil colour map of China. *Geoderma* 379 (neuvedeno).

Liščák, Vladimír (2008). *Dějiny Číny, Taiwanu a Tibetu v datech* (Praha: Nakladatelství Libri).

Ma, Zhenhuan (2023). 2023 edition of national map released. *China Daily.com.cn*. 28. 8. 2023

(<https://www.chinadaily.com.cn/a/202308/28/WS64ec91c2a31035260b81ea5b.html>, 14. 4. 2024).

McDonald, Joe (2022). Macao, ‚Las Vegas of Asia,‘ Tells Casinos to Grow Beyond Gambling. *The Diplomat*. 12. 7. 2022 (<https://thediplomat.com/2022/07/macao-las-vegas-of-asia-tells-casinos-to-grow-beyond-gambling/>, 22. 4. 2024).

McGregor, Richard (2012). *The Party: The Secret World of China's Communist Rulers* (New York: HarperCollins Publishers).

Mitter, Rana (2023). The return of the warlords. *The Japan Times*. 28. 6. 2023

(https://www.japantimes.co.jp/opinion/2023/06/28/commentary/world-commentary/warlords-return/?utm_term=autofeed&utm_medium=social&utm_source=twitter#Echobox=168808976, 25. 4. 2024).

National Bureau of Statistics of China (2021). Main Data of the Seventh National Population Census

(https://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202105/t20210510_1817185.html, 19. 4.).

National Geographic Society (2023). Huang He Valley. *National Geographic*. (<https://education.nationalgeographic.org/resource/huang-he-valley/>, 9. 3. 2024).

Orenstein, Daniel E. – Jiang, Leiwen – Hamburg Steven P. (2013). An elephant in the planning room: Political demography and its influence on sustainable land-use planning in drylands. *ResearchGate*. Červen 2013

(https://www.researchgate.net/publication/228425979_An_elephant_in_the_planning_room_Political_demography_and_its_influence_on_sustainable_land-use_planning_in_drylands, 14. 4. 2024).

Pillsbury, Michael (2019). *Stoletý maraton: Tajná čínská strategie, jak vystřídát Ameriku v roli globální supervelmoci a nastolit čínský světový řád* (Praha: Rybka Publishers).

Quigley, Harold Scott (1923). The Political System of Imperial China. *The American Political Science Review* 17 (4), s. 551-566.

Ramsay, S. Robert (2022). A hidden minority revealed. *Language log*. 29. 1. 2022

(<https://languagelog.ldc.upenn.edu/nll/?p=53414>, 18. 4. 2024).

Regional Religious System (2021). *William Skinner's Nine Macroregions of China* (<https://rrs.arizona.edu/project/william-skinner-s-nine-macroregions-of-china/>, 27. 4. 2024).

- Rodrigue, Jean-Paul (2024). China's Special Economic Zones. *The Geography of Transport Systems*. 2024 (<https://transportgeography.org/contents/chapter7/globalization-international-trade/special-economic-zones-china/>, 21. 4. 2024).
- Rodrigue, Jean-Paul (2024). Grand Canal System. *The Geography of Transport Systems*. 2024 (<https://transportgeography.org/contents/chapter1/emergence-of-mechanized-transportation-systems/grand-canal-china/>, 20. 3. 2024).
- Rokkan, Stein (1975). Dimensions of State Formation. In: Tilly, Charles, *The Formation of National States in Western Europe* (Princeton: Princeton University Press), s. 562-600.
- Rozelle, Scott – Hell, Natalie (2020). *Invisible China* (Chicago: University of Chicago Press).
- Říchová, Blanka (2000). *Přehled moderních politologických teorií* (Praha: Portál s.r.o.).
- ScienceDaily (2023). How climate change threatens Asia's water tower (<https://www.sciencedaily.com/releases/2023/03/230309125003.htm>, 15. 4. 2024).
- Sharma, Novanita (2023). „Free Tibet, Go Back China“, a voice of an Indian environmental activist and writer. *The Tibet Post*. 6. 4. 2023 (<https://www.thetibetpost.com/ecosystem/53-ecological-crisis/7554-free-tibet-go-back-china-a-voice-of-an-indian-environmental-activist-and-writer>, 27. 4. 2024).
- Silk Road Research (nedatováno). *Fergana Valley* (<https://silkroadresearch.blog/fergana-valley/>, 27. 4. 2024).
- Skinner, G. William (1985). Presidential Address: The Structure of Chinese History. *The Journal of Asian Studies* 44 (2), s. 271-292.
- Snow, Philip (2023). *China and Russia: Four Centuries of Conflict and Concord* (Londýn: Yale University Press).
- Stanford, Edward (1917). *Complete Atlas of China* (Londýn: Legare Street Press).
- Šebeňa, Martin (2024). Chinese economic miracle: How did an underdeveloped country change into a world leader?. In: Kironka, Kristina – Turcsanyi, Richard Q., *Contemporary China: A new superpower?* (Abingdon: Routledge), s. 89-98.
- Šebeňa, Martin (2024). Hong Kong: How did the „pearl of Orient“ become a city of protests?. In: Kironka, Kristina – Turcsanyi, Richard Q., *Contemporary China: A new superpower?* (Abingdon: Routledge), s. 166-176.
- Šebok, Filip (2024). China's political system: How does the Communist party rule China?. In: Kironka, Kristina – Turcsanyi, Richard Q., *Contemporary China: A new superpower?* (Abingdon: Routledge), s. 73-88.
- Šebok, Filip (2024). Historical legacy: A humiliated 5000-year-old civilization?. In: Kironka, Kristina – Turcsanyi, Richard Q., *Contemporary China: A new superpower?* (Abingdon: Routledge), s. 15-29.
- Textor, C. (2024). Total Population of Guangxi autonomous region in China from 2012 to 2022. 7. 3. 2024 (<https://www.statista.com/statistics/1391704/china-population-of-guangxi-autonomous-region/>, 17. 4. 2024).

- Textor, C. (2024). Total Population of Ningxia autonomous region in China from 2012 to 2022. 7. 3. 2024 (<https://www.statista.com/statistics/1391717/china-population-of-ningxia-autonomous-region/>, 16. 4. 2024).
- Textor, C. (2024). Total Population of Tibet autonomous region in China from 2012 to 2022. 7. 3. 2024 (<https://www.statista.com/statistics/1391711/china-population-of-tibet/>, 16. 4. 2024).
- TG (nedatováno). *Land* (<https://depts.washington.edu/chinaciv/geo/tland.htm>, 27. 4. 2024).
- Thatcherová, Margaret (1996). *Roky na Downing Street* (Praha: Naše vojsko).
- The Economist (2024). *China's low-fertility trap* (<https://www.economist.com/china/2024/03/21/chinas-low-fertility-trap>, 24. 4. 2024).
- The Common Program of the People's Republic of China 1949-1954 (nedatováno). *Article 2 of the Common Program* (<http://www.commonprogram.science/art2.html#intro>, 14. 4. 2024).
- The Common Program of the People's Republic of China 1949-1954 (nedatováno). *Article 14 of the Common Program* (<http://www.commonprogram.science/art14.html>, 11. 4. 2024).
- The Common Program of the People's Republic of China 1949-1954 (nedatováno). *Article 55 of the Common Program* (<http://www.commonprogram.science/art55.html>, 27. 4. 2024).
- The Common Program of the People's Republic of China 1949-1954 (nedatováno). *Introduction to the Common Program* (<http://www.commonprogram.science/>, 14. 4. 2024).
- THE HUNTINGTON ARCHIVE of Buddhist and Asian Art (2024). *Detailed Maps* (<https://huntingtonarchive.org/resources/detailedMaps.php>, 27. 4. 2024).
- Tiezzi, Shannon (2014). Macau: The Poster Child for 'One Country, Two Systems'. *The Diplomat*. 20. 12. 2014 (<https://thediplomat.com/2014/12/macau-the-poster-child-for-one-country-two-systems/>, 22. 4. 2024).
- Tiezzi, Shannon (2014). The CCP's Solution to China's 'Ethnic Issues'. *The Diplomat*. 30. 9. 2014 (<https://thediplomat.com/2014/09/the-ccps-solution-to-chinas-ethnic-issues/>, 25. 4. 2024).
- Togocho, Enghebatu (2023). How China Colonized Southern Mongolia. *Global Strat View*. 23. 6. 2023 (<https://www.globalstratview.com/how-china-colonized-southern-mongolia/>, 14. 4. 2024).
- Turnbull, Stephen (2007). *Velká čínská zed' 221 př. n. l. – 1644 n. l.* (Praha: Grada Publishing, a. s.).
- TravelChinaGuide (2024). *Yangtze River Maps* (<https://www.travelchinaguide.com/river/yangtze-river-maps/>, 27. 4. 2024).
- University of Oregon (nedatováno). *Hist 191 China Past and Present* (<https://pages.uoregon.edu/inaasim/Foundations/Keynotes%206.htm>, 27. 4. 2024).

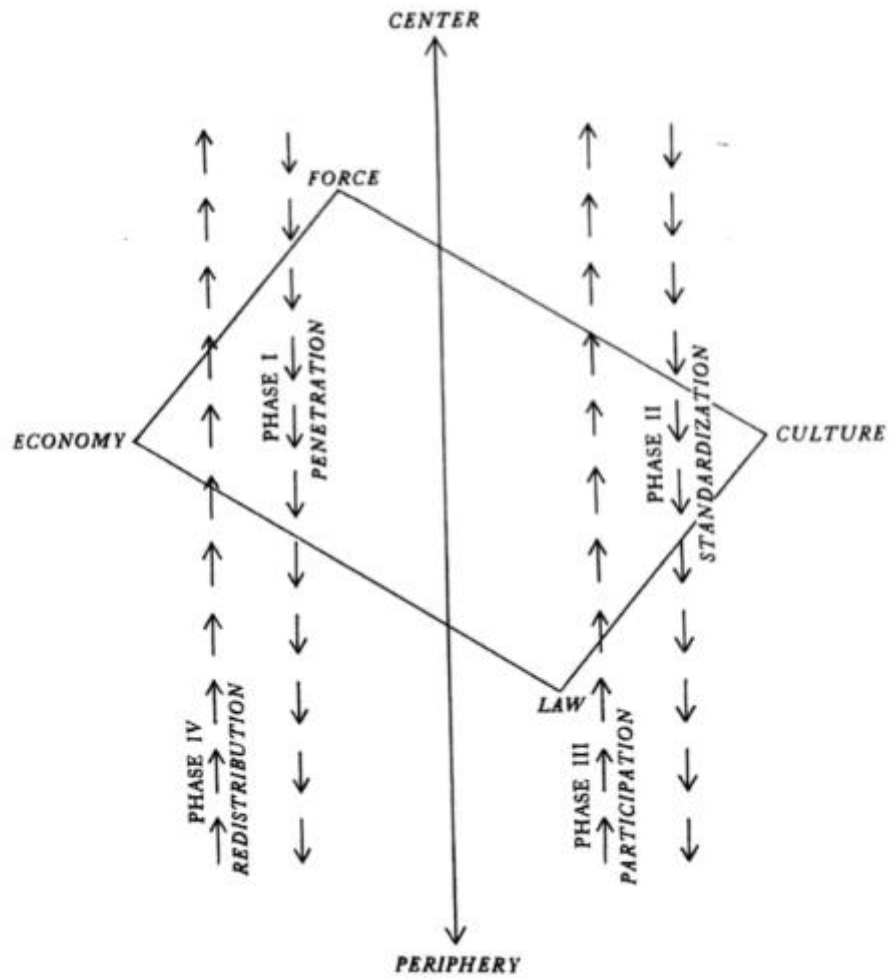
- USDA (2022). *China, Mongolia and Taiwan – Crop Production Map* (https://ipad.fas.usda.gov/rssiws/al/crop_production_maps/China/China_Total_Rice.jpg, 27. 4. 2024).
- Vogel, Ezra (2011). China under Deng Xiaoping's leadership. *EastAsiaForum*. 27. 9. 2011 (<https://eastasiaforum.org/2011/09/27/china-under-deng-xiaopings-leadership/>, 23. 4. 2024).
- Wang, Wei – Du, Wenbo – Liu, Kun – Tong, Lu (2022). The Evolution of China's Railway Network (CRN) 1999-2019: Urbanization Impact and Regional Connectivity. *Urban Rail Transit* 8 (neuvedeno), s. 134-145.
- Wikimedia Commons (2024). *File:ChinaGeography.png* (<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:ChinaGeography.png>, 27. 4. 2024).
- Wikimedia Commons (2024). *File: Manchuria* (<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Manchuria.png>, 27. 4. 2024).
- Williams, Sophie (2019). Macau: China's other ,one country, two systems' region. *BBC News*. 20. 12. 2019 (<https://www.bbc.com/news/world-asia-china-50832919>, 22. 4. 2024).
- Wong, Chun Han (2023). *Party of One: The Rise of Xi Jinping and China's Superpower Future* (New York: Avid Reader Press).
- Wu, Yiotong (2023). China replaces ,Tibet' with ,Xizang' in latest diplomatic documents. *Radio Free Asia*. 12. 10. 2023 (<https://www.rfa.org/english/news/china/china-tibet-xizang-10122023021833.html>, 16. 4. 2024).
- X (2024). (<https://twitter.com/CT24zive/status/1763283068755013920?s=20>, 25. 4. 2024).
- XinhuaNet (2018). *Backgrounder: Ningxia Hui Autonomous Region* (http://www.xinhuanet.com/english/2018-09/19/c_137479690.htm, 16. 4. 2024).

Resumé

This Bachelor's thesis focuses on contemporary, as well as historical political geography of China. The theoretical goal of this work was to explore the center periphery relationship of Stein Rokkan in China and to apply some of the theoretical concepts of the Conceptual map of Europe into the Chinese political geographical environment. The analysis contains the explanation of how to modify Rokkan's theory on China. historical analysis of Imperial. the foundation of the People's republic of China from Mao Zedong to the era of reforms launched by Deng Xiaoping, and then forward to contemporary China and the impact Xi Jinping has on the evolution of the relationship of center and periphery. It was crucial to include topics such as ethnicity, economic devoplment, infrastructue and the functioning of the Chinese Communist Party, to create a comprehensive analysis. Some of the theoretical concepts of the Conceptual map of Europe were applied on the historical analysis of Imperial China. Conclusions of the analysis have proved that Rokkan's theory is applicable on regions other than Europe.

Přílohy

Obrázek č.1 – Model schématu čtyř časových fází (Rokkan 1975: 571).



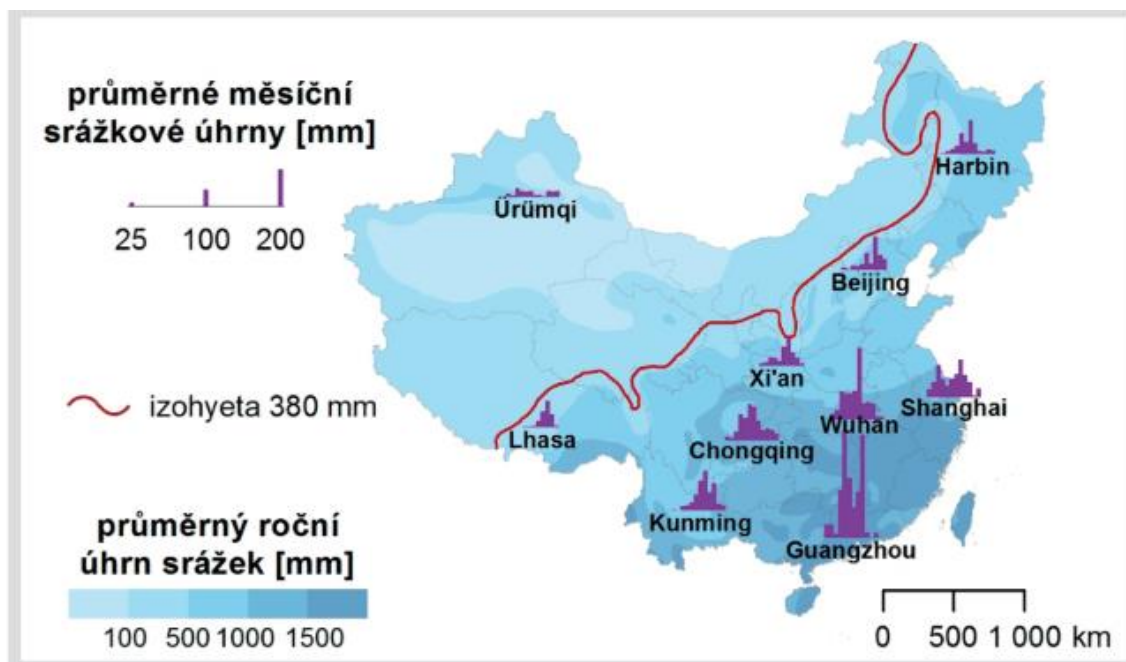
Mapa č.1 – Geografie Číny (Wikimedia Commons 2024).



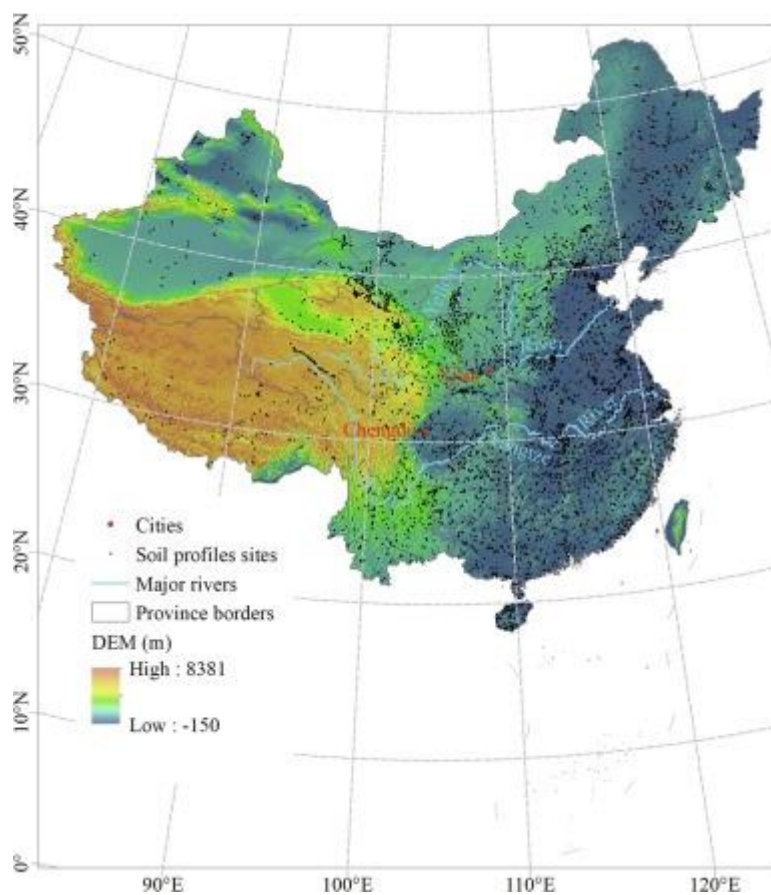
Mapa č.2 – Severočínská rovina (Lee 2017).



Mapa č. 3 – průměrné měsíční srážkové úhrny (Horálek 2013: 37).

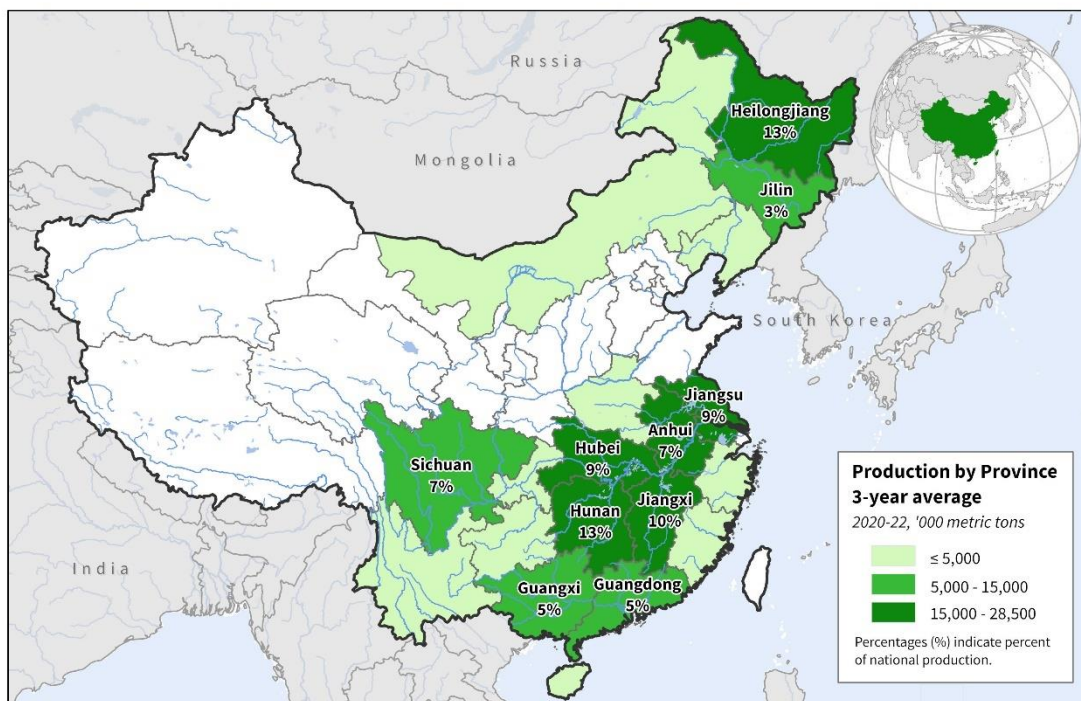


Mapa č.4 – Úrodná půda Číny (Liu, Rossiter, Zhang, Li 2020).



Mapa č.5 – Produkce rýže v ČLR (USDA 2022).

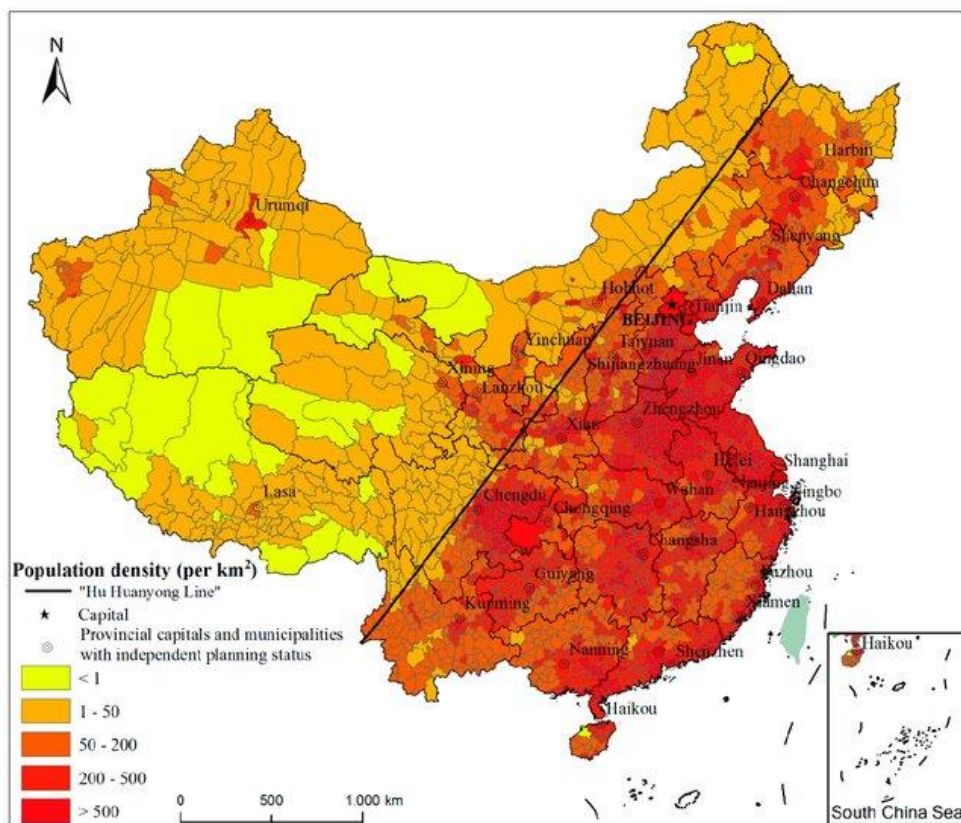
China: Rice Production



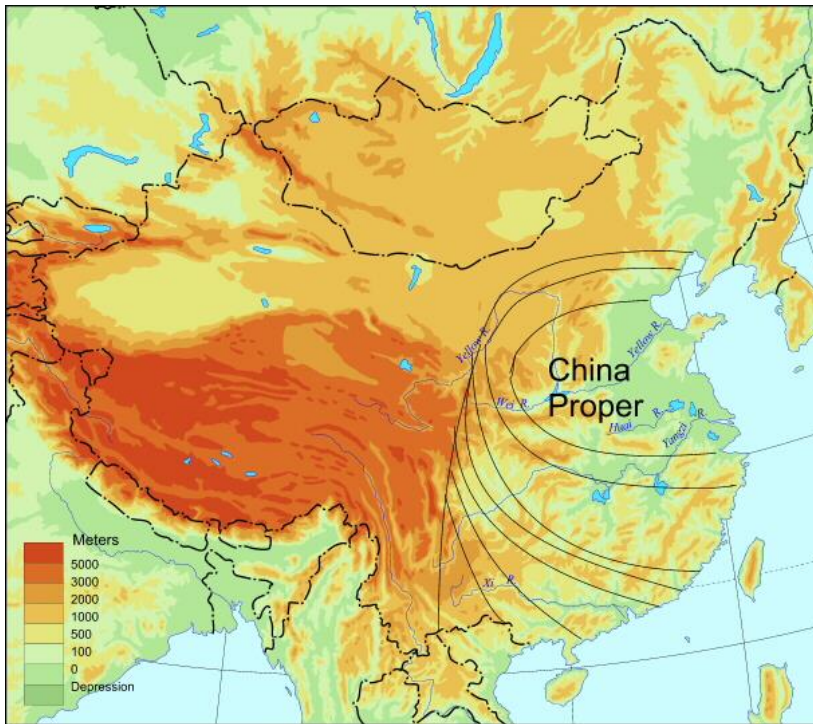
USDA Foreign Agricultural Service
U.S. DEPARTMENT OF AGRICULTURE

Source: National Bureau of Statistics of China (data excluding Taiwan)
Average Rice Production 2020-2022

Mapa č.6 – Hustota zalidnění ČLR (Li, He, Guo, Li, Chen a Fan 2018: 5).



Mapa č.7 – území vlastní Číny (TG nedatováno).



Mapa č.8 – Územní rozloha dynastie Čchin (University of Oregon nedatováno).

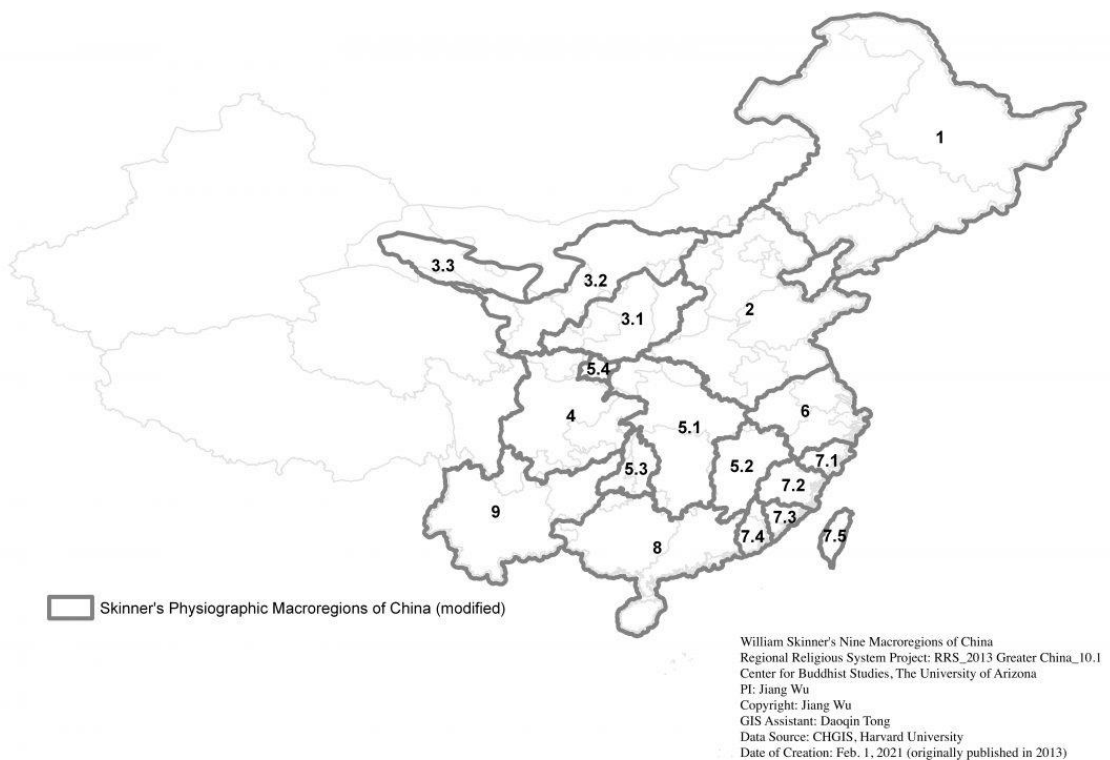


Mapa č.9 - Územní rozloha dynastie Čching (Stanford 1917).



Mapa č.10 – Skinnerovo makroregionální dělení Číny (Regional Religious System 2021).

William Skinner's Nine Macroregions of China



Mapa č.11 – Systém Velkého kanálu (Rodrigue 2024).



Mapa č.12 – Přístavy nerovných smluv (The Common Program of the People's Republic of China 1949-1954 nedatováno).



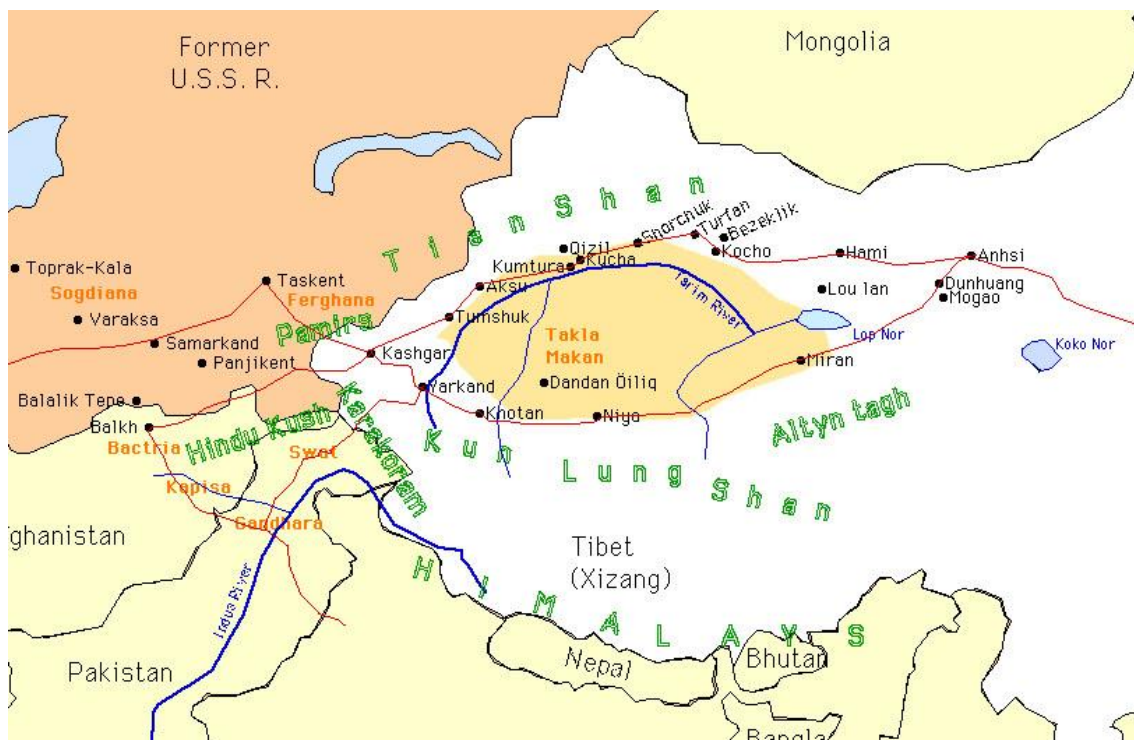
Mapa č.13 – Vnitřní a Vnější Mandžusko (Wikimedia Commons 2024).



Mapa č.14 – Edice státní mapy ČLR z roku 2023 (Ma 2023).



Mapa č.15 – prostor podél řeky Tarim (THE HUNTINGTON ARCHIVE of Buddhist and Asian Art 2024).



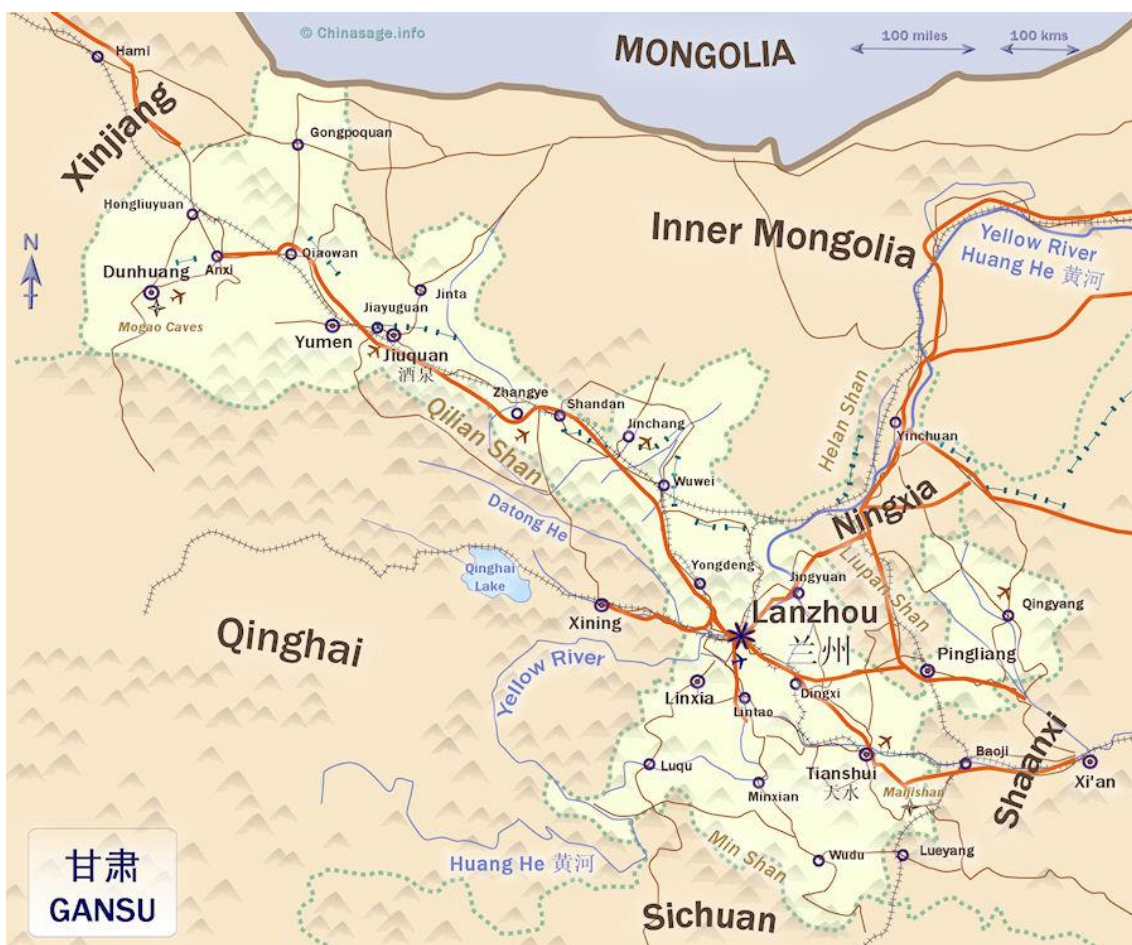
Mapa č.16 – Tibet (Lee 2017).



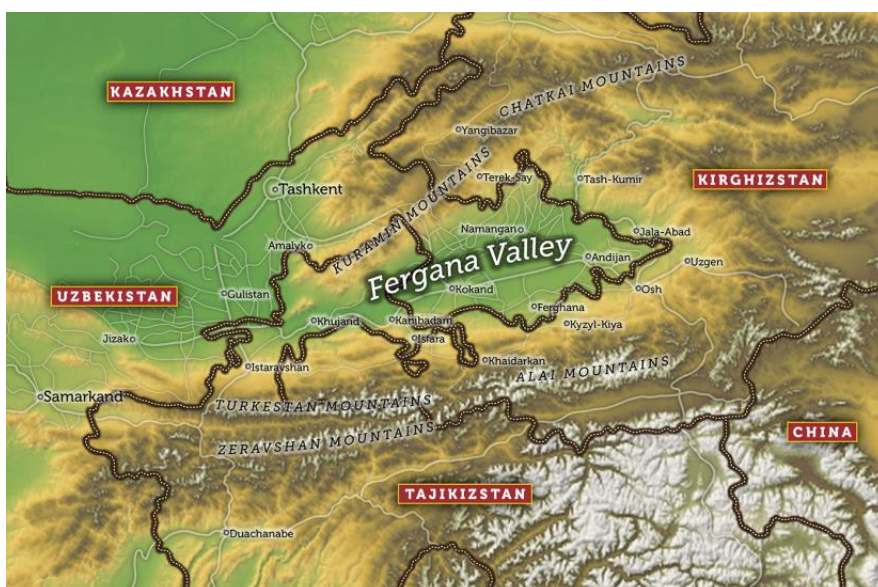
Mapa č.17 – Největší asijské řeky pramenící v Tibetu (Sharma 2023).



Mapa č.18 – Koridory Kan-su a Ning-sia (China Discovery 2024).

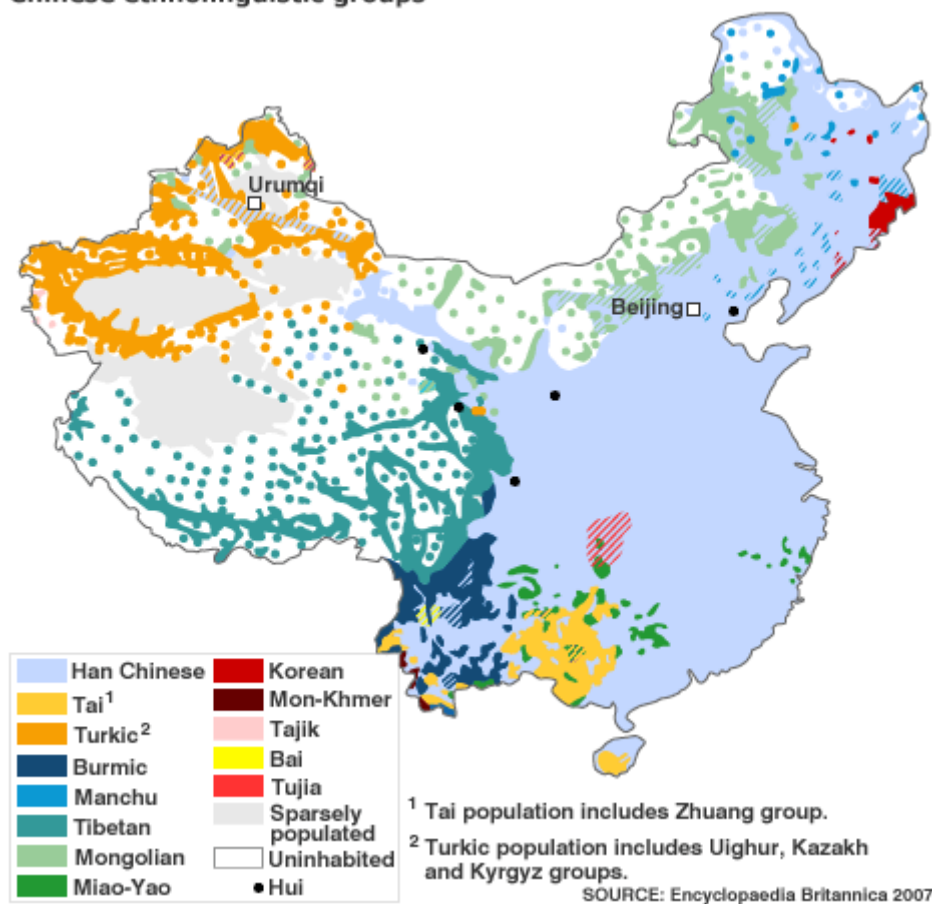


Mapa č.19 – Ferganská kotlina (Silk Road Research nedatováno).

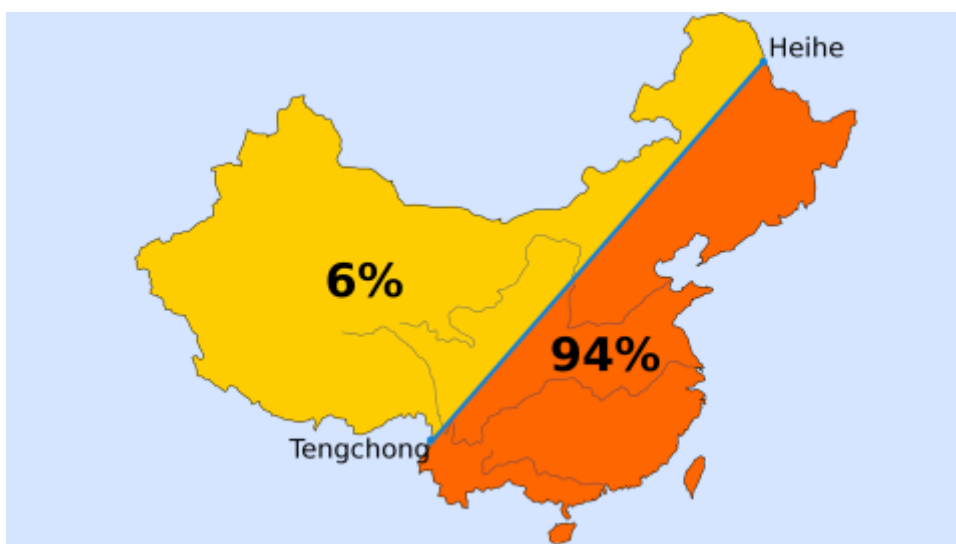


Mapa č.20 – Mapa etnik ČLR (BBC News 2009).

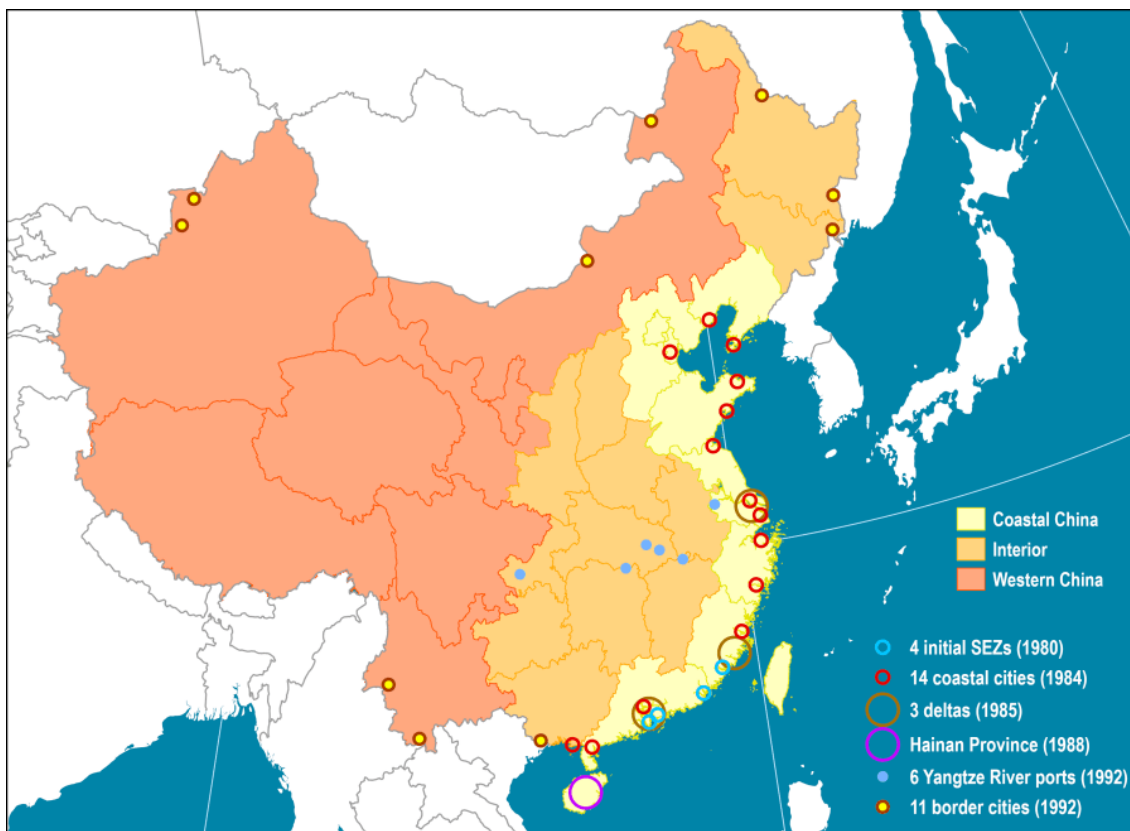
Chinese ethnolinguistic groups



Mapa č.21 – Populační rozdělení Číny podle linie Chej-che Tcheng-čchung (Big Think 2021).



Mapa č.22 – Zvláštní ekonomické zóny ČLR v 80. letech (Rodrigue 2024).



Mapa č.23 – Území Hongkongu (Hong Kong Traveler 2023).



Mapa č.24 – Prostor Větší oblasti zálivu (BBC News 2019).

China's Greater Bay Area

GDP of cities, Hong Kong and Macau



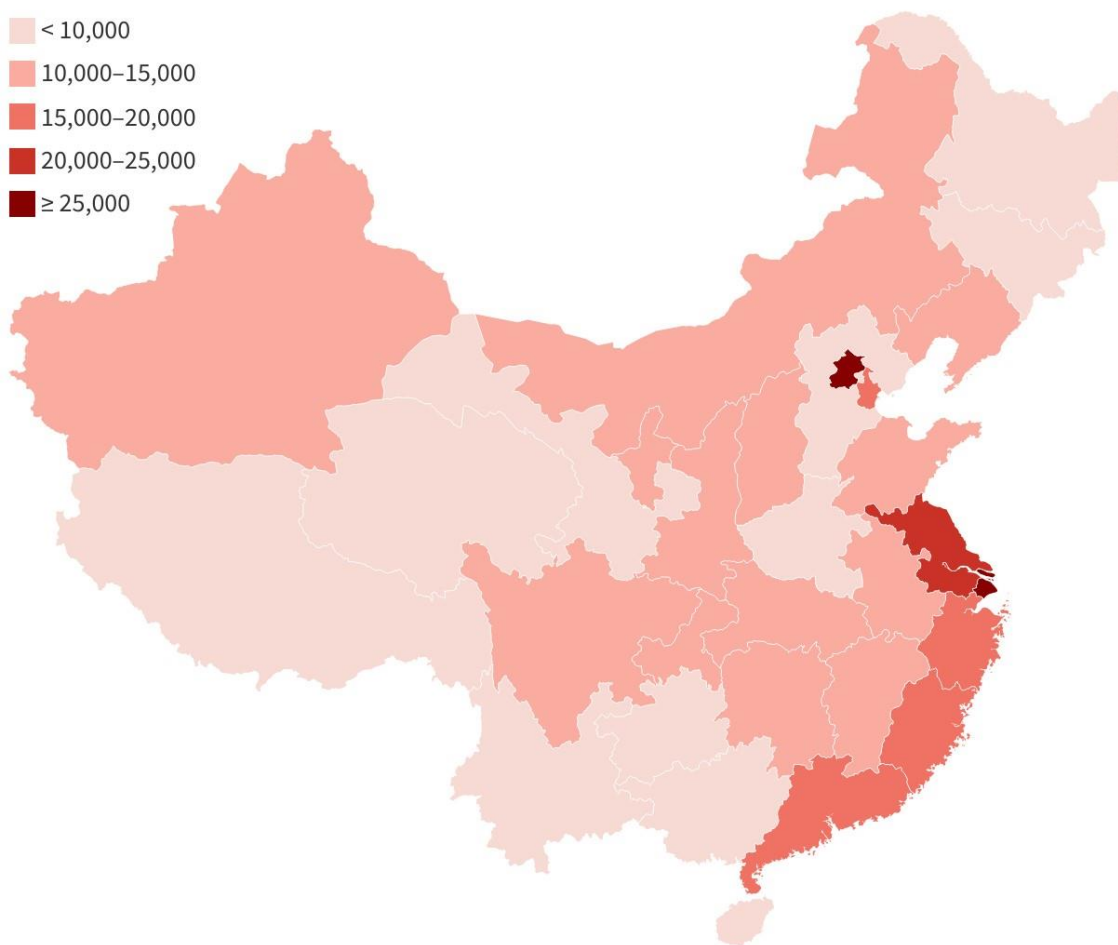
Source: HSBC Research

BBC

Mapa č.25 – HDP čínských provincií a AO na obyvatele (ChinaPower 2023).

GDP Per Capita of Chinese Provinces (2022)

- < 10,000
- 10,000–15,000
- 15,000–20,000
- 20,000–25,000
- ≥ 25,000



Note: Based on average annual exchange rate of 6.725 RMB per US\$.

Source: CSIS China Power Project; National Bureau of Statistics of China

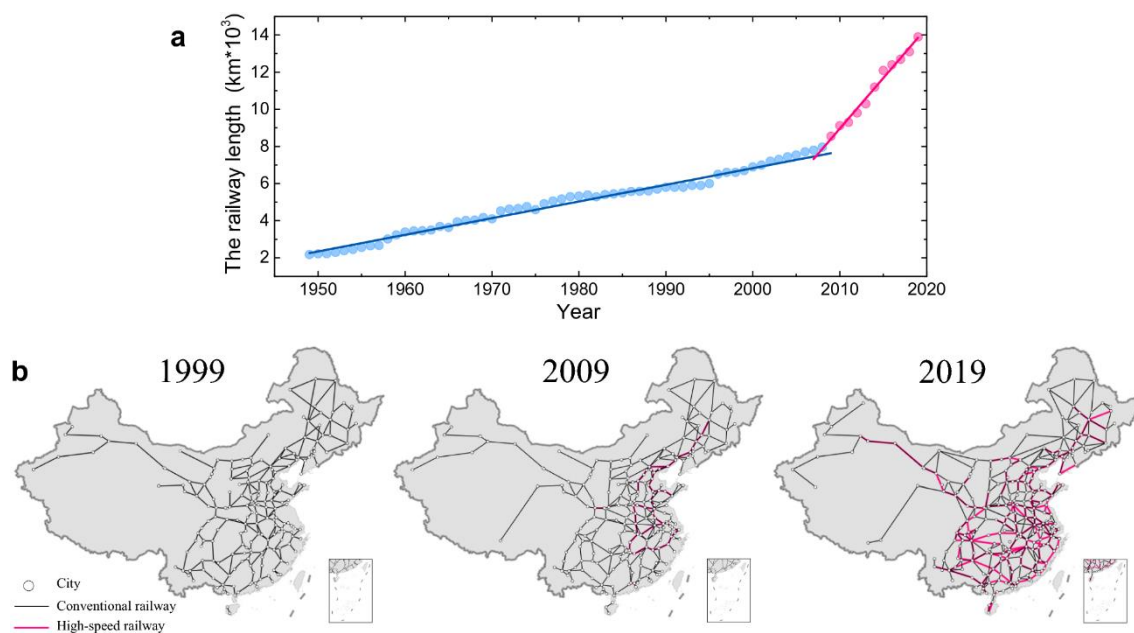
Mapa č.26 – Významná hlavní města provincií podél řeky Jang-c' (TravelChinaGuide 2024).



Mapa č.27 – S'-čchuánská pánev (Lee 2017).



Mapa č.28 – Vývoj železniční sítě ČLR (Wang, Du, Liu a Tong 2022).



Mapa č.29 – Vnitrostátní migrace v ČLR v roce 2010 (Dubravčíková 2024: 60).

